

Sadržaj

Predgovor	3
1. Sažetak	5
2. "Svako dijete treba obitelj"	11
Aktivnosti usmjerene unapređenju udomiteljske skrbi za djecu u Republici Hrvatskoj, koje je Ured UNICEF-a za Hrvatsku podržao od 2005. do 2009. godine	
3. Analiza stanja udomiteljstva djece utemeljena na podacima i smjernice za daljnji razvoj	15
3.1. Uvod	16
3.2. Analiza stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj utemeljena na podacima	18
3.2.1. Stanje udomiteljstva djece prema rezultatima znanstvenih istraživanja	18
3.2.2. Stanje udomiteljstva djece prema istraživanju koje je za UNICEF provela agencija "Puls" 2007. godine	24
3.2.3. Stanje udomiteljstva djece prema podacima iz drugih izvora	33
3.3. Zaključci i prijedlozi smjernica za daljnji razvoj udomiteljstva djece	36
3.4. Literatura	46
3.5. Prilozi	48
4. Analiza stanja s prijedlozima za unapređenje udomiteljstva djece iz perspektive stručnjaka	53
4.1. Uvod	54
4.2. Procjena stanja udomiteljstva djece iz perspektive stručnjaka	56
4.2.1. Zadovoljstvo stručnjaka stanjem udomiteljstva djece	56
4.2.2. Specifičnosti županija u vezi s udomiteljstvom djece	57
4.2.3. Potencijalne prednosti županija za razvoj udomiteljstva	59
4.2.4. Poteškoće županija u razvoju udomiteljstva	60
4.3. Prijedlozi za unapređenje udomiteljstva djece iz perspektive stručnjaka	61
4.4. Prilozi	63
5. Usklađenost analize stanja i prijedloga smjernica	77

UNICEF Ured za Hrvatsku zahvaljuje svim građanima i tvrtkama koji su svojim donacijama podržali akciju **Svako dijete treba obitelj**, u okviru koje su se financirali izrada i tisak ove publikacije.

Izdavač:

UNICEF Ured za Hrvatsku

Autorica:

Antonija Žižak

Urednice:

Đurđica Ivković, Antonija Žižak

Izvršna urednica:

Gordana Horvat

Lektura:

Ana Poklepović Škrmeta

Grafičko oblikovanje:

Zinka Kvakić

UNICEF Ured za Hrvatsku posebno zahvaljuje svim sudionicima regionalnih stručnih rasprava održanih tijekom 2008. godine u Splitu, Rijeci, Belom Manastiru i Zagrebu, koji su svojim iskustvima i prijedlozima dali vrijedan doprinos izradi ove publikacije.

Sva prava pridržava izdavač.

Prilikom korištenja citata i materijala iz ove publikacije, molimo navedite izvor.

Za sve obavijesti možete se obratiti izdavaču.

Ova publikacija ne izražava nužno službene stavove UNICEF-a.

Tiskano u Hrvatskoj.

Naklada: 800 primjeraka

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 733689.

ISBN 978-953-7702-01-4

Predgovor

Samo je obitelj, u svim svojim različitim oblicima, jedini prirodan okvir za preživljavanje, zaštitu i razvoj djeteta. Ono što je čini dragocjenom su osobni odnosi kroz koje dijete dobiva individualiziranu pažnju, toplinu i privrženost. Samo se u obiteljskom domu dijete može naučiti svemu što čini uobičajenu obiteljsku svakodnevicu te osjetiti pripadnost i podršku. Brojni su i nepobitni dokazi da se djeca ne mogu razvijati na odgovarajući način ukoliko nemaju njegujuće obiteljsko okruženje. Nažalost, brojni su i razlozi zbog kojih neka djeca ne mogu rasti uz svoje roditelje i u svojoj primarnoj obitelji. Kada se to dogodi, skrb o djetetu preuzima država, koja ima mogućnost izbora alternativne skrbi za dijete. Odbor za prava djeteta UN-a u svojim preporukama Hrvatskoj naglašava odgovornost države da donese sve potrebne propise i uključi sve moguće davatelje usluga i mehanizme, kako bi svako dijete imalo mogućnost rasti u poticajnom i brižnom obiteljskom okruženju.

Unatoč značajnom napretku koji je ostvaren proteklih nekoliko godina u razvoju udomiteljstva za djecu i transformaciji ustanova za djecu, u Hrvatskoj još uvijek neopravdano velik broj djece provodi više godina u institucionalnoj skrbi. I dalje nije dosegnut omjer od 80 posto djece u udomiteljstvu prema 20 posto u ustanovama, što je jedan od ciljeva Nacionalnoga plana aktivnosti za prava i interese djece 2006. - 2012. godine. Povećanje broja udomiteljskih obitelji za djecu, uključujući i obitelji koje se specijaliziraju za skrb o najmlađoj djeci, još uvijek nije donio željeni rezultat. Nažalost, veliki broj djece mlađe od 3 godine i dalje svoje prve dane i godine života provode u instituciji.

Potpora obitelji, bilo da se radi o biološkoj ili zamjenskoj, u središtu je UNICEF-ovoga djelovanja u području zaštite i promicanja prava djece. Stoga smo u partnerstvu s Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi, brojnim ustanovama socijalne skrbi i nevladinim organizacijama, medijima, građanima i tvrtkama kroz proteklih pet godina podržali i još uvijek podržavamo različite aktivnosti s ciljem da što više djece odrasta u podržavajućim obiteljima te da se spriječi smještaj i dugi boravak djece u institucijama.

Ovom publikacijom željeli smo obuhvatiti relevantne podatke i istraživanja o udomiteljstvu djece u Hrvatskoj u proteklih desetak godina s ciljem analize postojećeg stanja i stvaranja smjernica za njegovo daljnje unapređenje. U tome su nam pomogli brojni stručnjaci iz sustava socijalne skrbi koji su svojim iskustvima i prijedlozima dali važan doprinos u nastanku smjernica za budući rad i razvoj, na čemu im i ovim putem zahvaljujemo.

Nadamo se da će ova publikacija doprinijeti reformama u sustavu socijalne skrbi, kako u smislu unapređenja stručne podrške biološkim i udomiteljskim obiteljima, tako i u smislu transformacije ustanova za stalni smještaj djece te razvijanja službi podrške obiteljima u lokalnoj zajednici.

Jer svako dijete treba obitelj, a obitelj ima pravo na odgovarajuću podršku društva!

Đurđica Ivković, programska voditeljica
Ureda UNICEF-a za Hrvatsku

Analiza stanja udomiteljstva djece u Republici Hrvatskoj utemeljena je na rezultatima znanstvenih istraživanja objavljenih u razdoblju od 2000. do 2007. godine, rezultatima istraživanja koje je za UNICEF provela agencija "Puls" 2007. godine, mišljenjima stručnjaka iskazanim u tematskim raspravama na četiri stručna skupa održana u organizaciji UNICEF-ova Ureda za Hrvatsku tijekom 2008. godine te podacima iz drugih izvora.

U odnosu na potrebe i obilježja udomljene djece analiza je ukazala na neke prednosti i na specifične teškoće udomljene djece.

Prednosti	Poteškoće
<ul style="list-style-type: none"> djeca postižu dobre rezultate u psihosocijalnom funkcioniranju, slici o sebi, samopoštovanju te u percepciji socijalne podrške imaju manje stresnih događaja nego djeca u dječjim domovima djeca u specijaliziranom udomiteljstvu imaju zadovoljenu potrebu za sigurnošću i ljubavlju, privatnošću i poštovanjem, socijalnom interakcijom i participacijom 	<ul style="list-style-type: none"> prosječna dob u vrijeme smještaja je 7,4 godine iskustvo dugotrajnog boravka u skrbi izvan vlastite obitelji (prosječno 10,5 g.) prevladava hitan smještaj bez mogućnosti prethodnog upoznavanja udomitelja specifični problemi udomljene djece vezani su uz odnose s biološkim roditeljima, školsko postignuće, nepripremljenost za samostalan život i sl.

Sažeto govoreći, u odnosu na udomitelje i udomiteljstvo, analiza je pokazala:

- udomitelji su najčešće osobe ženskog spola, u dobi od 51-52 godine, sa srednjoškolskim obrazovanjem
- udomiteljstvom se počinju baviti u dobi od oko 42 godine iz altruističkih i praktičnih motiva
- udomiteljstvo ima pozitivan utjecaj na odnose u njihovoj obitelji
- problem su im financije, kontakti s biološkim roditeljima djeteta te nedovoljno informacija o samome djetetu
- udomitelji uglavnom žive u vlastitoj obiteljskoj kući (74%)
- jedan udomitelj najčešće udomljuje jedno dijete (oko 43%)
- najveći broj udomljene djece ima svoju sobu (55%)
- dijete se smješta u obitelj udomitelja prije negoli je završen postupak izdavanja dozvole (67%)
- udomitelji su u pravilu zadovoljni suradnjom s centrima za socijalnu skrb (oko 64%)
- udomitelji podržavaju odredbe Zakona o udomiteljstvu vezane uz novčanu naknadu, smanjenje broja djece, profesionalizaciju udomiteljstva
- predlažu: veću zainteresiranost centra za udomljeno dijete, kontinuirano praćenje djeteta i bolju dostupnost djelatnika centara za socijalnu skrb udomiteljima.

Stručnjaci su djelomično zadovoljni ili nezadovoljni stupnjem i kvalitetom udomiteljstva za djecu u Hrvatskoj.

Nezadovoljstvo stručnjaka povezano je s:

- neravnomjernom razvijenošću udomiteljstva u županijama
- nedovoljnim interesom za udomiteljstvo i brojem udomitelja u nekim županijama
- nedostatkom udomiteljskih obitelji za specifične skupine djece.

Tamo gdje je iskazano zadovoljstvo stručnjaka odnosi se na:

- tradiciju i kontinuitet udomiteljstva u županijama
- porast broja i kvalitete skrbi u udomiteljskim obiteljima
- standarde udomiteljskih obitelji
- suradnju s udomiteljima.

Na temelju provedene analize stanja udomiteljstva djece u Republici Hrvatskoj predložene su smjernice za razvoj:

SMJERNICE ZA RAZVOJ UDOMITELJSTVA DJECE:

- Integrirati sve sustave koji rade na "javnim politikama" za djecu i obitelji u nastojanju da se što sustavnije kao standard svih postupanja prema djeci slijedi načelo "najboljeg djetetova interesa".
- Definirati svrhu i ciljeve udomiteljstva djece u Hrvatskoj.
- Propisati vrste udomiteljstva za djecu i standardizirati proceduru odlučivanja o smještaju i postupke koje je potrebno poduzeti tijekom smještanja djeteta u određenu vrstu smještaja /udomiteljsku obitelj.
- Planski raditi na promicanju pozitivne slike udomiteljstva djece u Hrvatskoj.
- Razviti načine informiranja, pripremanja i uključivanja djece u proces odlučivanja o smještaju izvan vlastite obitelji.
- Razviti načine pripremanja i uključivanja bioloških roditelja u proces odlučivanja o smještaju djeteta izvan vlastite obitelji te načine rada na pripremi za povratak djeteta u obitelj.
- Razviti modele stalno dostupne i obvezne edukacije i supervizije stručnjaka.
- Razvijati fleksibilni sustav profesionalizacije udomiteljstva djece.
- Razviti modele edukacije i kontinuirane podrške udomiteljima.
- Razviti standarde kvalitete i propisati specifične načine njihova praćenja. Redovito provoditi evaluaciju pojedinačnih smještaja i sustavno istraživati sve aspekte udomiteljstva djece u Hrvatskoj.

prof. dr. sc. Antonija Žižak
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Zagrebu
Zagreb, rujan, 2009

2.

“Svako dijete treba obitelj”

Aktivnosti usmjerene unapređenju udomiteljske skrbi
za djecu u Republici Hrvatskoj, koje je Ured UNICEF-a
za Hrvatsku podržao od 2005. do 2009. godine

Aktivnosti usmjerene unapređenju udomiteljske skrbi za djecu u Republici Hrvatskoj, koje je Ured UNICEF-a za Hrvatsku podržao od 2005. do 2009. godine

Od 2005. godine, UNICEF u Hrvatskoj se aktivno pridružuje nastojanjima vladinih i nevladinih organizacija u Hrvatskoj usmjerenih unapređenju skrbi o djeci bez odgovarajućeg roditeljskog staranja, potaknut preporukama Odbora UN-a za prava djeteta Republici Hrvatskoj iz 2004. godine, odrednicama Konvencije o pravima djeteta, te brojnim znanstvenim istraživanjima i podacima, u kojima posebno mjesto zauzima veliki broj dokaza o štetnom utjecaju institucionalne skrbi na razvoj djece. Inicijativa i kreiranje aktivnosti temelje se na višestruko potvrđenoj činjenici da je za pravilan i zdrav razvoj djeteta najprimjerenije da raste u obiteljskom okruženju, uz brižne odrasle, koji mu/joj omogućuju individualnu skrb i pažnju, emocionalnu toplinu, sigurnost i zaštitu.

Ured UNICEF-a za Hrvatsku vodi se mandatom Opće skupštine Ujedinjenih naroda o suradnji s Vladom, organizacijama civilnog društva i drugim partnerima u unapređenju stanja dječjih prava u Republici Hrvatskoj, te je u skladu s time u kreiranju i provedbi programskih aktivnosti razvijena široka mreža suradnje između brojnih aktera hrvatskog društva - građana, poslovnog sektora, državnih institucija i službi, nevladinih organizacija, medija, sveučilišta i udruga udomitelja.

Početkom 2005. godine pod visokim pokroviteljstvom gospođe Jadranke Kosor, UNICEF je predstavio javnosti kampanju za unaprjeđivanje i promicanje udomiteljstva "Svako dijete treba obitelj". Iste godine u suradnji s Centrom za socijalnu skrb Zagreb otvorena je besplatna telefonska linija putem koje su svi zainteresirani građani mogli dobiti informacije vezane uz pitanja udomiteljstva za djecu. Tijekom 3 mjeseca djelovanja INFO-telefona zabilježeno je preko 400 poziva, a proces je rezultirao s više od 110 novih udomitelja u sustavu socijalne skrbi.

U prvoj polovici 2006. godine sklopljena je suradnja s Udrugom za promicanje inkluzije, koja provodi aktivnosti u području specijaliziranog udomiteljstva za djecu s intelektualnim teškoćama. Ured UNICEF-a za Hrvatsku podržao je aktivnosti Udruge od 2006. do 2008. godine. U tom su razdoblju osnovani mobilni stručni timovi za podršku udomiteljima djece s teškoćama u razvoju u 6 hrvatskih županija. Mobilni timovi omogućili su kontinuiranu stručnu podršku obiteljima 7 dana u tjednu, 24 sata dnevno, te je na taj način podržano 39 obitelji koje zajedno udomljavaju 61 dijete s teškoćama u razvoju. Također, u okviru istog projekta, 23 djece s teškoćama u razvoju je uspješno izmješteno iz ustanova i smješteno u nove obitelji koje su dobile podršku i edukaciju o tome kako najbolje skrbiti o djeci s teškoćama u razvoju.

Sklapanjem sporazuma o suradnji s Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi i Udrugom za inicijative u socijalnoj politici za provedbu projekta "Unapređenje udomiteljske skrbi za djecu u Republici Hrvatskoj" tijekom 2006. i 2007. godine, osnovano je 7 timova podrške za udomitelje i udomljenu djecu, na području 8 županija (Vukovarsko-srijemska, Koprivničko-križevačka, Grad Zagreb, Zagrebačka županija, Međimurska i Varaždinska, Zadarska, te Splitsko-dalmatinska županija). Glavne aktivnosti županijskih timova odnosile su se na organiziranje grupa podrške za udomitelje i udomljenu djecu, telefonsko savjetovanje, organiziranje lokalnih kampanja za promidžbu udomiteljstva te stvaranje baze podataka o udomiteljskim obiteljima i udomljenoj djeci na području županija. Uz to, Udruga za inicijative u socijalnoj politici organizirala je i provodila cikluse edukativnih seminara za članove županijskih timova i za nove udomiteljske obitelji. U okviru te suradnje s Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi i Udrugom za inicijative u socijalnoj

politici, osnovano je 35 grupa podrške u kojima je sudjelovalo 364 udomitelja, te 14 grupa podrške za 138 udomljene djece. Organizirana su ukupno 24 seminara za 65 članova županijskih timova podrške, te 56 edukativnih radionica za 70 novih udomitelja. Rad županijskih timova podrške u 2006. i 2007. godini osigurao je temelj za koncipiranje aktivnosti budućih timova za udomiteljstvo pri centrima socijalne skrbi, predviđenih Zakonom o udomiteljstvu iz 2007.

Kako je osiguravanje obiteljske skrbi za najmlađu djecu u kojoj ne mogu brinuti biološki roditelji jedan od prioriteta ciljeva Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, UNICEF u Hrvatskoj se pridružio nastojanjima Ministarstva usmjerenima prema prevenciji institucionalizacije djece mlađe od 3 godine, te poticanju specijaliziranog udomiteljstva. U razdoblju od 2006. do 2009. godine, uz edukaciju i senzibilizaciju stručnih djelatnika, u suradnji s centrima socijalne skrbi širom Hrvatske, osigurana je osnovnu dječja oprema (krevetići, stolice za hranjenje, auto-sjedalice, kolica i dr), za 92 udomiteljske obitelji koje udomljavaju djecu do 3 godine života.

U 2007. godini Ured UNICEF-a za Hrvatsku podržao je produkciju dokumentarnog filma Roberta Tomića Zuberu "Slučajni sin", o njegovim osobnim iskustvima kao udomljenog djeteta i potrazi za informacijama o svojoj biološkoj obitelji. Film je premijerno prikazan u prosincu 2007., a nakon toga i u programu Hrvatske televizije, te je prezentiran na drugim javnim i stručnim događanjima vezanima uz skrb o djeci bez odgovarajućeg roditeljskog staranja, podsjećajući na dječju perspektivu i iskustva u udomiteljskoj skrbi.

Od 2006. godine, UNICEF surađuje sa stručnjacima Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu koji su, uz suglasnost Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, razvili aktivnosti projekta "Prevencija izdvajanja djece iz obitelji i rane intervencije s obiteljima u riziku". U okviru projekta provedena je intenzivna obuka stručnjaka iz centara

socijalne skrbi za učinkovitiju pomoć obiteljima u krizi kako bi što manji broj djece morao napustiti svoje biološke roditelje. Razvijanje učinkovitije pomoći obiteljima u krizi rezultiralo je priručnikom za stručnjake: "Pravo djeteta na život u obitelji" i definiranim kriterijima procjene obitelji, koji će omogućiti stručnjacima kvalitetnije donošenje odluka, a obiteljima odgovarajuće mjere pomoći. Knjiga "Pravo djeteta na život u obitelji" distribuirana je svim centrima socijalne skrbi u RH, a za preko 300 djelatnika centara socijalne skrbi iz cijele Hrvatske osigurana je obuka o novim pristupima u radu s obiteljima koje su u riziku od izdvajanja djece i načinima kako obiteljima pomoći da prevladaju krize kako djeca ne bi trebala odrastati izvan svojih bioloških obitelji. I knjiga i instrumenti socijalnog rada dostupni su na mrežnim stranicama UNICEF-a Hrvatska: www.unicef.hr 2008. i 2009. godine u suradnji Pravosudne akademije, Ureda pravobraniteljice za djecu, Pravnog fakulteta u Zagrebu te Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu, započnu se razvijati aktivnosti za edukaciju sudaca koji odnedavno odlučuju o tome gdje će i kako biti smješteno dijete bez roditeljske skrbi.

Želeći dobiti bolji uvid u karakteristike i stavove udomitelja u Hrvatskoj, UNICEF je u suradnji sa Studijskim centrom socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu i Agencijom PULS, 2007. godine proveo istraživanje na uzorku od 300 udomiteljskih obitelji. 2008. godine u suradnji s prof. dr. sc. Antonijom Žižak s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu, uz provedeno istraživanje, prikupljeni su i analizirani i ostali relevantni podaci o udomiteljskoj skrbi u RH, te su organizirane regionalne stručne rasprave o unapređenju udomiteljske skrbi za djecu u RH, na kojima je sudjelovalo više od 230 sudionika - djelatnika/ca centara socijalne skrbi, predstavnika udruga udomitelja i sudaca. Podaci iz istraživanja, zaključci stručnih rasprava, te smjernice za unapređenje udomiteljske skrbi za djecu u Republici Hrvatskoj - čine sadržaj ove publikacije.

3.

Analiza stanja udomiteljstva
djece utemeljena na podacima
i smjernice za daljnji razvoj

3.1. Uvod

Polazeći od zahtjeva da svaka javna politika treba "odgovoriti na stvarne potrebe ili probleme" neke specifične skupine stanovništva (Young i Quinn, 2007., str. 10) te imajući u vidu činjenicu da je:

- udomiteljstvo u Hrvatskoj djelatnost s dugom tradicijom, odnosno dugogodišnjom i raznolikom praksom
- od 2000. godine do danas u Hrvatskoj provedeno nekoliko znanstvenih i/ili akcijskih projekata, kampanja, edukacija, savjetovanja, okruglih stolova i drugih aktivnosti usmjerenih (ciljano ili u sklopu šire aktivnosti) na unapređenje stanja u udomiteljstvu
- od 2000. godine do danas o udomiteljstvu djece napisano i objavljeno više od 700 stranica teksta u formi stručnih i znanstvenih knjiga i članaka (ne uzimajući u obzir diplomske, magistarske i doktorske radnje, izvješća i dokumente), isključivo ili značajnim dijelom usmjerenog na raspravu o stanju udomljavanja djece u Hrvatskoj
- osnovano nekoliko udomiteljskih udruga, neformalna mreža udruga udomitelja djece (Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece) te Udruga stručnjaka u udomiteljstvu
- u srpnju 2004. godine donesen Pravilnik o uvjetima za obavljanje udomiteljstva i postupku za odobravanje, obnavljanje i oduzimanje dozvole za obavljanje udomiteljstva
- u srpnju 2007. donesen Zakon o udomiteljstvu
- doneseno nekoliko nacionalnih dokumenata (primjerice - Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine)

- u travnju 2008. doneseni: Pravilnik o stambenim, socijalnim i drugim uvjetima za obavljanje udomiteljstva, Pravilnik o sadržaju i trajanju osposobljavanja i edukacije udomiteljske obitelji, Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije udomiteljskih obitelji, registra udomiteljskih obitelji i smještenih korisnika te o sadržaju formulara izvješća udomitelja

moguće je prijedlog smjernica za unapređenje postojećeg stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj temeljiti na podacima. Pritom se pod podacima razumiju i prihvaćaju rezultati dobiveni više ili manje rigorozno kontroliranim znanstvenim istraživanjima, ali i podaci proizašli iz izvješća, (dobre) prakse, pisane stručne rasprave i/ili generirani iz međunarodnih dokumenata i standarda.

Ovo poglavlje zato ima dva cilja:

- predstaviti analizu stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj utemeljenu na podacima
- predložiti, na toj analizi utemeljene, smjernice/preporuke za daljnji razvoj udomiteljstva djece u Hrvatskoj.

U tu svrhu raspoloživi podaci podijeljeni su u tri skupine:

- podaci prikupljeni znanstvenim istraživanjima i objavljeni u razdoblju od 2000. do 2007. godine
- podaci prikupljeni istraživanjem koje je za UNICEF provela agencija "Puls" 2007. godine i predstavila u izvješću - "Udomiteljstvo u Hrvatskoj"
- podaci iz drugih izvora.

3.2.

Analiza stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj utemeljena na podacima

3.2.1.

Stanje udomiteljstva djece prema rezultatima znanstvenih istraživanja

U razdoblju od 2000. do 2007. godine u Republici Hrvatskoj provedena su četiri relevantna istraživanja čiji podaci između ostalog govore i o stanju udomiteljstva djece. Radi se o ovim projektima (više o projektima u Prilogu 1):

1. Mogućnosti unapređivanja skrbi za djecu izdvojenu iz obitelji.
2. Evaluacijsko istraživanje mjera zaštite djece ugroženog razvoja u obitelji.
3. Longitudinalno praćenje djece u javnoj skrbi: psihosocijalne potrebe djece u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima.
4. Specijalizirano udomiteljstvo - kvalitativna analiza postojećeg stanja udomiteljstva djece s teškoćama u RH.

Istraživanja su uglavnom provedena s prigodnim uzorcima (djece, stručnjaka, udomitelja). Brojni podaci, ideje i preporuke koje su generirane kroz te projekte daju sliku stanja u "općem" i specijaliziranom udomiteljstvu djece u Hrvatskoj. Tu sliku moguće je sažeto predstaviti kroz:

- obilježja djece i njihova života prije i tijekom udomljavanja
- socijalno-demografska obilježja i iskustva udomitelja
- obilježja udomiteljstva te kontekst (uglavnom profesionalni) u kojem se udomiteljstvo događa.

U odnosu na obilježja djece i obilježja njihova života prije i tijekom udomljavanja dobiveni su rezultati koji pokazuju kako se i u slučaju nespecijaliziranog i specijaliziranog udomiteljstva radi o dugotrajnom smještaju djece, uglavnom osnovnoškolske dobi. Utvrđene su značajne razlike između djece smještene u udomiteljske obitelji i dječje domove u korist udomljene djece. Udomljena djeca postižu dobre rezultate u psihosocijalnom funkcioniranju, slici o sebi, samopoštovanju kao i u percepciji socijalne potpore.

Kroz specijalizirano udomiteljstvo udomljena djeca uglavnom imaju zadovoljene potrebe za sigurnošću i ljubavi, za privatnošću i poštovanjem osobnoga dostojanstva, mogućnošću izbora te socijalnom interakcijom i participacijom. S druge strane, potrebe za aktivnošću i razvojem kompetentnosti i samostalnosti nisu zadovoljene do optimalne razine.

Kako bi slika stanja bila što bogatija i specifičnija, izdvojeni su neki važniji pokazatelji o obilježjima djece i njihovu životu prije i tijekom udomljavanja te se u tekstu što slijedi i navode:

- Prije izdvajanja iz vlastite obitelji djeca smještena u udomiteljskim obiteljima doživjela su u prosjeku 4,39 stresnih događaja. To je bitno manje od djece smještene u drugim oblicima javne skrbi. Istodobno, doživjeli su bitno manje stresnih događaja tipa alkoholizam u obitelji, tjelesno zlostavljanje, nasilje među roditeljima, rastava, siromaštvo, školski neuspjeh itd. od drugih skupina djece u javnoj skrbi.¹

- Iz svoje biološke obitelji djeca smještena kod udomitelja najčešće su izdvojena zbog zanemarivanja (oko 54%), poremećenih obiteljskih odnosa, siromaštva, napuštanja i smrti roditelja. Mnogo češće od drugih skupina djece u javnoj skrbi ta su djeca iz vlastite obitelji izdvojena zbog napuštanja od strane roditelja (Ajduković, Sladović Franz i Kregar, 2005.).
- U udomiteljske obitelji djeca se najčešće smještaju u dobi od 7,4 godine, što znači ranije nego u dječje domove (Ajduković i Sladović Franz, 2003.).
- Prosječno vrijeme boravka udomljene djece u skrbi izvan vlastite obitelji je 10,5 godina (Kregar Orešković i Rajhvajn, 2007.).
- U odnosu na percepciju socijalne potpore djeca smještena u udomiteljskim obiteljima ne razlikuju se bitno od djece koja žive u primarnoj obitelji (Sladović Franz i Mujkanović, 2003.).
- Longitudinalno praćenje pokazuje da djeca smještena u udomiteljske obitelji postižu visoku razinu psihosocijalnog funkcioniranja, imaju izgrađenu pozitivnu sliku o sebi, visoko samopouzdanje i samopoštovanje (Kregar Orešković i Rajhvajn, 2007.).
- Longitudinalno praćenje pokazuje da je većina djece u zadnje 4 godine života u udomiteljskoj obitelji doživjela 1 do 2 stresna ili traumatska

događaja (najčešće smrt bliske osobe (ne roditelja), neuspjeh u školi, prekid odnosa s roditeljem, drugom bliskom osobom) te da oko 30% djece ima probleme uspjeha i prilagodbe u školi (Kregar Orešković i Rajhvajn, 2007.).

- Rezultati upućuju na specifične probleme djevojaka (somatske i internalizirane) na koje one upute u samoiskazu, a koje udomitelji ne prepoznaju. Prema procjeni udomitelja više od polovice udomljene djece nije dobro pripremljeno za samostalan život nakon udomiteljstva (Kregar Orešković i Rajhvajn, 2007.).
- U odnosu na obilježja djece u specijaliziranom udomiteljstvu Herenčić i Mihanović (2006.) konstatiraju da se radi o djeci osnovnoškolskog uzrasta, pretežno djeci s lakšim intelektualnim teškoćama, pri čemu je broj muške i ženske djece podjednak. Određen broj djece dolazi iz obitelji u kojima je prisutno zanemarivanje i zlostavljanje.
- Kvaliteta života za većinu djece s teškoćama u razvoju smještenu u udomiteljske obitelji donekle je zadovoljavajuća u odnosu na zadovoljenje potreba unutar te obitelji, a slabija u odnosu na zadovoljenje potreba izvan udomiteljske obitelji. Specifična obilježja kvalitete života djece u specijaliziranom udomiteljstvu sažeto su prikazana u tablici 1, str. 20 (prema Herenčić i Mihanović, 2006.).

¹ Usporedbom razloga za izdvajanje iz obitelji djece smještene u dječjim domovima (N=263), SOS Dječjem selu (N=127), Nuevo Futuro (N=60) i udomiteljskim obiteljima (N=112) utvrđene su značajne razlike (Ajduković, Sladović Franz i Kregar, 2005.)

Tablica 1: Indikatori kvalitete života djece u udomiteljskim obiteljima

Indikatori kvalitete: (pokazatelji vezani uz osnovne potrebe djece)	Ključni rezultati:
Sigurnost i ljubav	Oko 53% djece često spominje osobe i događaje prije udomljavanja. Oko 72% djece povjerava se nekom od članova udomiteljske obitelji. Oko 68% djece priča udomiteljima o svojim prijateljima; oko 59% govori o svojim problemima. Udomitelji u oko 74% slučajeva procjenjuju da se udomljena djeca pridržavaju njihovih savjeta. Oko 58% udomitelja nikad ne ostavlja udomljeno dijete samo kod kuće.
Privatnost, poštovanje osobnoga dostojanstva	Gotovo sva (97%) udomljena djeca imaju svoje stvari. Udomitelji razumiju način na koji dijete komunicira. Većina djece (84%) može boraviti u svojoj sobi samo ili u društvu druge djece.
Mogućnost izbora	53% djece može pri kupnji samo birati odjeću. Velik broj djece nema mogućnost samostalnog odlučivanja pri kupnji odjeće. Oko 87% udomljene djece sudjeluje u sastavljanju jelovnika. Oko 40% djece nema mogućnost birati vrijeme toplog obroka. Vrlo malo aktivnosti izvan prostora udomiteljske obitelji.
Aktivnost	Udomitelji u 88% slučajeva odlaze s djecom u šetnje. Oko 29% njih izjavljuju da vrlo rijetko odlaze s djecom u kazalište, kino. Mali broj djece uključen je u aktivnosti slobodnog vremena u zajednici. Udomitelji su slabo upoznati s uključenošću djece u školske slobodne aktivnosti. Djeca u udomiteljskim obiteljima imaju strukturiran dnevni raspored. Vikendom - neka djeca idu u vlastitu obitelj, a neka ostaju s udomiteljima. Manji broj udomitelja podučava djecu svakodnevnim poslovima. Unutar obitelji djeca najčešće gledaju TV, slušaju glazbu, igraju društvene igre s drugom djecom.
Razvoj kompetencija i samostalnosti	Oko 62% djece ima kućne ljubimce. Oko 45% djece ima redoviti džeparac. Oko 50% djece samostalno izlazi u naselje. Oko 50% djece, uglavnom zbog udomiteljeva nedovoljnog poznavanja djetetovih sposobnosti, ne izlaze samostalno. Oko 44% djece ide samostalno u određenu trgovinu (blizu mjesta stanovanja) u kupnju.
Socijalne interakcije i participacija	Oko 70% udomitelja ponekad ili često vode djecu kod svoje rodbine, u vikendicu, na more. Oko 86% djece druži se s vršnjacima s teškoćama u razvoju - uglavnom u obrazovnim ustanovama. Oko 65% djece druži se s vršnjacima bez teškoća u razvoju koji su na neki način povezani s udomiteljskom obitelji. Veći broj bioloških roditelja (oko 80% njih) posjećuje djecu. Udomitelji najčešće telefonski kontaktiraju s biološkom obitelji djeteta. U gradu Zagrebu jedan dio bioloških roditelja boravi zajedno s djetetom u udomiteljskoj obitelji.
Usvajanje sposobnosti, vještina i navika primjerenih dobi	Oko 75% djece sudjeluje u obavljanju osobne higijene. Oko 7% djece nije samostalno u obavljanju osobne higijene. Sva djeca imaju mogućnost jesti zajedno s članovima udomiteljske obitelji.

Glede socijalno-ekonomskih i demografskih obilježja udomitelja rezultati pokazuju da se udomiteljstvom uglavnom bave žene. Na uzorku od 79 udomitelja Družić Ljubotina, Kletečki Radović i Jelača (2005.) utvrdili su da se u 85% slučajeva radi o ženama, prosječne dobi od 51 godinu. Pokazalo se da oko 34% udomitelja ima završenu srednju školu, a oko 56% ima niži obrazovni status. U više od polovice (54%) udomiteljskih obitelji nije zaposlen ni jedan član te im je udomiteljska naknada jedini redoviti i stabilni izvor prihoda. Unatoč tomu većina (87%) udomitelja procjenjuje materijalno stanje svoje obitelji kao srednje ili dobro.

Deset i više godina udomiteljstvom se bavi oko 40% udomitelja. Većina udomiteljskih obitelji (43%) ima udomljeno jedno dijete. Daljnjih 43% udomljava dvoje do četvero djece. U oko 27% slučajeva radi se o srodničkom udomiteljstvu.

Socijalna obilježja udomitelja koji se bave specijaliziranim udomiteljstvom vrlo su slična. Uglavnom se radi o ženama u dobi 50 do 69 godina. Starije udomiteljice su u pravilu u braku, dok su mlađe udomiteljice pretežno neudane ili rastavljene, odnosno u izvanbračnoj zajednici. Raspon udomiteljskog staža kreće se od 1 do 11 godina. Najveći broj udomitelja (61,5%) završio je srednju školu. Starija generacija udomitelja ima završenu osnovnu školu. Posjeduju vlastite stanove, kuće, kućanske aparate, veliki dio njih automobile i vikendice (Herenčić i Mihanović, 2006.).

Iskustva udomitelja s udomljavanjem djece Kletečki Radović i Kregar Orešković (2005.) vezuju uz tri ključne okolnosti - one koje prethode udomljavanju djeteta, one koje su vezane uz život u udomiteljskoj obitelji te one koje su vezane uz potporu i praćenje stručnih službi (specifičnije o tome u Prilogu br. 2). Istraživanje iskustva udomitelja također je uputilo na područja zadovoljstva i poteškoća. Udomitelji su najzadovoljniji djecom i njihovim ponašanjem, a

potom odnosima u obitelji. Također su zadovoljni suradnjom s centrom za socijalnu skrb te činjenicom da su udomitelji. Udomitelji posebno naglašavaju tri poteškoće s kojima se susreću: nedovoljna naknada za udomiteljstvo, izostanak komunikacije s biološkim roditeljima udomljena djeteta te loš odnos djeteta s biološkim roditeljima (Družić Ljubotina, Kletečki Radović i Jelača, 2005.).

U odnosu na obilježja udomiteljstva i kontekst dobiveno je više vrste podataka. Podaci govore o formalnim obilježjima udomljavanja, bitnim sadržajima udomiteljstva, profesionalnom okruženju koje omogućava i/ili provodi udomiteljstvo.

U odnosu na formalna obilježja udomiteljstva djece iz podataka se saznaje primjerice da udomiteljske obitelji najčešće (43%) udomljuju jedno dijete te da u 86% slučajeva udomljuju do 4 djece. Nadalje, 43% udomljene djece ima svoju sobu u udomiteljskoj obitelji, a daljnjih 43% dijeli s drugim udomljenim djetetom. Udomljeno dijete po izjavama 67% udomitelja ima braću i sestre koja u pravilu (73% slučajeva) nisu smještena zajedno. Gdje se ta braća i sestre nalaze znalo je oko 52% udomitelja. Pokazalo se da u najvećem broju slučajeva (44%) braća i sestre i dalje žive u primarnoj obitelji (Družić Ljubotina, Kletečki Radović i Jelača, 2005.).

Herenčić i Mihanović (2006.) utvrdile su da udomitelji nisu dovoljno informirani o vrsti i stupnju teškoća u razvoju udomljena djeteta, potrebama i odgoju djece s teškoćama u razvoju, načinu i metodama rada s tom djecom, njihovim stvarnim potencijalima, području rada pojedinih stručnjaka.

Kontakti i odnos udomljena djeteta s biološkom obitelji jedan je od ključnih standarda kvalitete udomljavanja. Uspoređujući posjete roditelja djeteta smještenog u dječjim domovima i u udomiteljskim obiteljima, Kregar (2004.) utvrđuje prednost djece smještene u dječjim domovima.

Pokazalo se da većina majki (60%) dolazi u posjet jedanput u 3-6 mjeseci te da pritom udomitelji u oko 67% slučajeva ocjenjuju da je kvaliteta tih susreta osrednja. Susreti očeva s djecom ocijenjeni su slično.

Odgojni stavovi i postupci udomitelja sigurno čine bit udomiteljstva, odnosno, ako su adekvatni temelj kvalitetnog udomiteljstva djece. Ispitujući odgojne stavove Herenčić i Mihanović (2006.) utvrdile su da su isti uglavnom formirani na temelju prijašnjeg iskustva udomitelja. Budući da puno govore o "nevidljivom" kontekstu u koji se djeca smještaju, ti su stavovi za potrebe ovoga teksta sažeti u tablici 2.

U kvalitativnoj analizi iskustva udomitelja Kletečki Radović i Kregar Orešković (2005.) na temelju izjava udomitelja prepoznaju pet ključnih elemenata života (djeteta) u udomiteljskoj obitelji. Ti su elementi sažeti u tablici 3.

Spomenuta istraživanja rasvijetlila su i neka **obilježja stručnoga konteksta** u kojem se udomiteljstvo zbiva. Primjerice: stavove stručnjaka iz sustava socijalne skrbi prema izdvajanju djece

iz obitelji i udomiteljstvu, okolnosti i kriterije izdvajanja djece iz obitelji, praćenje djece.

Ajduković, Sladović Franz i Kamenov (2005., str. 49) utvrdile su da oko 90% (otprilike 164 stručnjaka s područja socijalne skrbi) "smatra da je pravodobno izdvajanje djece iz obitelji, naročito iz onih obitelji u kojima je dijete zlostavljano, u najboljem djetetovu interesu. Isti broj stručnjaka iskazuje slaganje (54%) i ambivalentnost (45,3%) u procjeni budućnosti djece koja su izdvojena iz obitelji... Točno 50% stručnjaka smatra da su oni koji izdvajaju djecu iz obitelji odlučne i hrabre osobe..."

Rezultati koje je dobila Sladović Franz (2004a) pokazuju da je praksa izdvajanja donekle usklađena sa stavovima stručnjaka te da se izdvajanje događa kad je psihofizički razvoj djeteta u obitelji ozbiljno ugrožen, odnosno kad su već nastupile posljedice nepovoljnih životnih okolnosti. Kriteriji za procjenu stanja u obitelji te djelovanje stručnjaka u smjeru izdvajanja djeteta nisu standardizirani te praktičari navode brojne okolnosti koje im tijekom tog procesa pomažu, odnosno odmažu. Te su okolnosti sažete u tablici 4 (prema Sladović Franc, 2004b, str. 224).

Tablica 2: Informiranost i odgojni stavovi udomitelja koji se bave specijaliziranim udomiteljstvom (prema Herenčić i Mihanović, 2006., str. 91)

Pozitivni stavovi udomitelja odnose se na:	Neutralni stavovi udomitelja odnose se na:	Negativni stavovi udomitelja odnose se na:
<ul style="list-style-type: none"> • sve aspekte djetetova života • zadovoljavanje djetetovih osnovnih potreba • važnost informiranosti udomitelja o djeci • važnost razgovora s djecom o njihovim temama 	<ul style="list-style-type: none"> • postizanje istih rezultata djece s teškoćama i djece bez teškoća u razvoju • potrebu povremenog kažnjavanja djece • nužnost osiguravanja slobodnog vremena udomitelja za zabavu 	<ul style="list-style-type: none"> • važnost doprinosa stručnjaka za napredovanje djeteta u odnosu na doprinos udomitelja • razumijevanje uloge discipline u napredovanju djeteta • uključivanje djece s teškoćama u razvoju u redovite uvjete

Tablica 3: Okolnosti života u udomiteljskoj obitelji (prema Kletečki Radović i Kregar Orešković, 2005.)

Okolnosti života u udomiteljskoj obitelji	Procjene udomitelja
Proces prilagodbe djeteta i udomiteljske obitelji	Udomitelji razlikuju dvije faze prilagodbe: 1) težak početak ili početak prilagodbe 2) prilagodba na život u udomiteljskoj obitelji.
Razvoj privrženosti između udomljena djeteta i udomitelja	Izjave udomitelja upućuju na postojanje privrženosti između njih i djeteta te na to da organizacija života u udomiteljskoj obitelji to omogućava.
Specifični problemi djeteta (bio-psiho-socijalne karakteristike)	Udomitelji upućuju na probleme koji otežavaju udomiteljstvo - problemi u ponašanju i učenju, pubertetske specifičnosti, hiperaktivnost, kronične bolesti.
Odnos udomljena djeteta i udomitelja s biološkim roditeljima	Udomitelji razlikuju: - odnose bez većih problema - odnose u kojima biološki roditelji svojim ponašanjem otežavaju proces prilagodbe i stvaranje uvjeta za pravilan rast i razvoj djeteta.
Udomiteljsko razumijevanje složenosti udomiteljstva	Udomitelji: - prepoznaju složenost i zahtjevnost udomljavanja djece - percipiraju udomiteljstvo kao odgovorno zanimanje.

Tablica 4: Pomažuće i odmažuće okolnosti u procesu izdvajanja djece iz obitelji

Pomažuće okolnosti u procesu izdvajanja djece iz obitelji	Odmažuće okolnosti u procesu izdvajanja djece iz obitelji
<ul style="list-style-type: none"> • osobno poznavanje mjesta, osobe (stručnjaka, udomitelja) i usluga koje se pružaj • pristanak roditelja na izdvajanje i daljnju suradnju • situacija kada postoji stvarna mogućnost odabira smještaja • rad na manjem broju slučajeva • kvalitetna suradnja s policijom, školom i pravosuđem • provedba kvalitetnog nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi • jasnoća razloga izdvajanja • dobra priprema - potpuna i jasna dokumentacija i emocionalna pripremljenost djeteta i roditelja • pravodobno procesiranje zlostavljača • dobra suradnja i potpora drugih značajnih osoba za dijete (rodbina) 	<ul style="list-style-type: none"> • roditelji koji se protive izdvajanju • potreba za "pretjeranim" argumentiranjem izdvajanja • provedba nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi • ograničenja u zakonima • loše reakcije drugih stručnjaka • tromost sustava (posebno pravosuđa) • loša suradnja s liječnicima koji često "ublažavaju" teškoće roditelja i ne žele dokumentirati medicinsko stanje roditelja • djecu s nelegalnim državljanstvom i "papirima" nitko neće primiti na smještaj

Stavovi stručnjaka prema udomiteljstvu uglavnom su neutralni. U tome smislu Ajduković, Sladović Franz i Kamenov (2005., str. 51) konstatiraju kako stručnjaci "smatraju da je udomiteljstvo najbolji način zbrinjavanja djece bez roditelja, no istodobno pokazuju suzdržanost prema mnogim aspektima udomiteljstva".

Rezultati razgovora sa stručnjacima u fokusnim grupama pokazali su da bi se stručnjaci centara za socijalnu skrb udomiteljstvom kao oblikom skrbi koristili za djecu mlađe dobi, kad su djeca zlostavljana i zanemarivana, kad se radi o teško narušenim odnosima te kao oblik smještaja djece kojoj su jedan ili oba roditelja umrla, za lakše traumatiziranu djecu bez poremećaja u ponašanju te za emocionalno "osjetljiviju" djecu, kojoj je potreban individualiziran pristup (Sladović Franz, 2004b). No isti ti stručnjaci procjenjuju kako je u stvarnoj praksi ključni kriterij - postojanje slobodnog mjesta. Na tom je tragu i podatak

prema kojem oko 62% stručnjaka procjenjuje da vrlo dobro ili potpuno poznaje život djeteta nakon izdvajanja iz biološke obitelji, a ostalih 38% slabo ili osrednje (Ajduković, Sladović Franz i Kamenov, 2005.).

Kad je riječ o specijaliziranom udomiteljstvu, podaci pokazuju kako socijalni radnici u većini slučajeva obilaze udomljenu djecu 1 do 2 puta na godinu. Udomitelji tvrde da im to odgovara jer rijetke posjete doživljavaju kao "kontrolu svoga rada". S druge strane, žele potporu, i to najčešće defektologa ili psihologa. Prema izjavama udomitelja 90% djece udomljene kroz specijalizirano udomiteljstvo ne ostvaruje nikakvu stručnu potporu u obitelji udomitelja. Oko 23% djece jedanput na tjedan odlazi logopedu, a oko 24% jedanput u nekoliko mjeseci posjećuje psihologa. U 68% slučajeva udomitelji djecu vode liječniku jedanput u nekoliko mjeseci. Većina udomitelja ne dobiva za smještaj djeteta dodatna sredstva.

3.2.2.

Stanje udomiteljstva djece prema istraživanju koje je za UNICEF provela agencija "Puls" 2007. godine

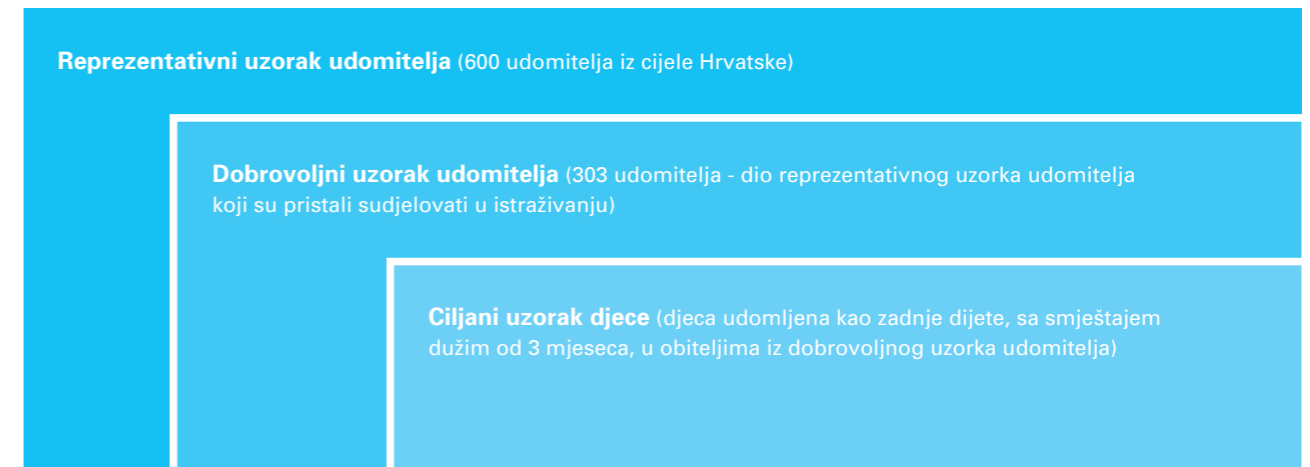
Na reprezentativnome uzorku od 303 udomitelja agencija "Puls" je na zahtjev UNICEF-ova ureda za Hrvatsku tijekom 2007. godine provela istraživanje općeg stanja u udomiteljstvu u Hrvatskoj (Udomiteljstvo u Hrvatskoj, 2008.).

Proces formiranja uzorka udomitelja koji su sudjelovali u ovom istraživanju tekao je u tri faze (slika 1). Istraživanje je provedeno na način da su polustrukturiran anketni upitnik koji je sadržavao 100 pitanja popunjavali iskusni anketari kroz razgovor s udomiteljicom/udomiteljem u njihovu domu. Prikupljeni su i obrađeni podaci

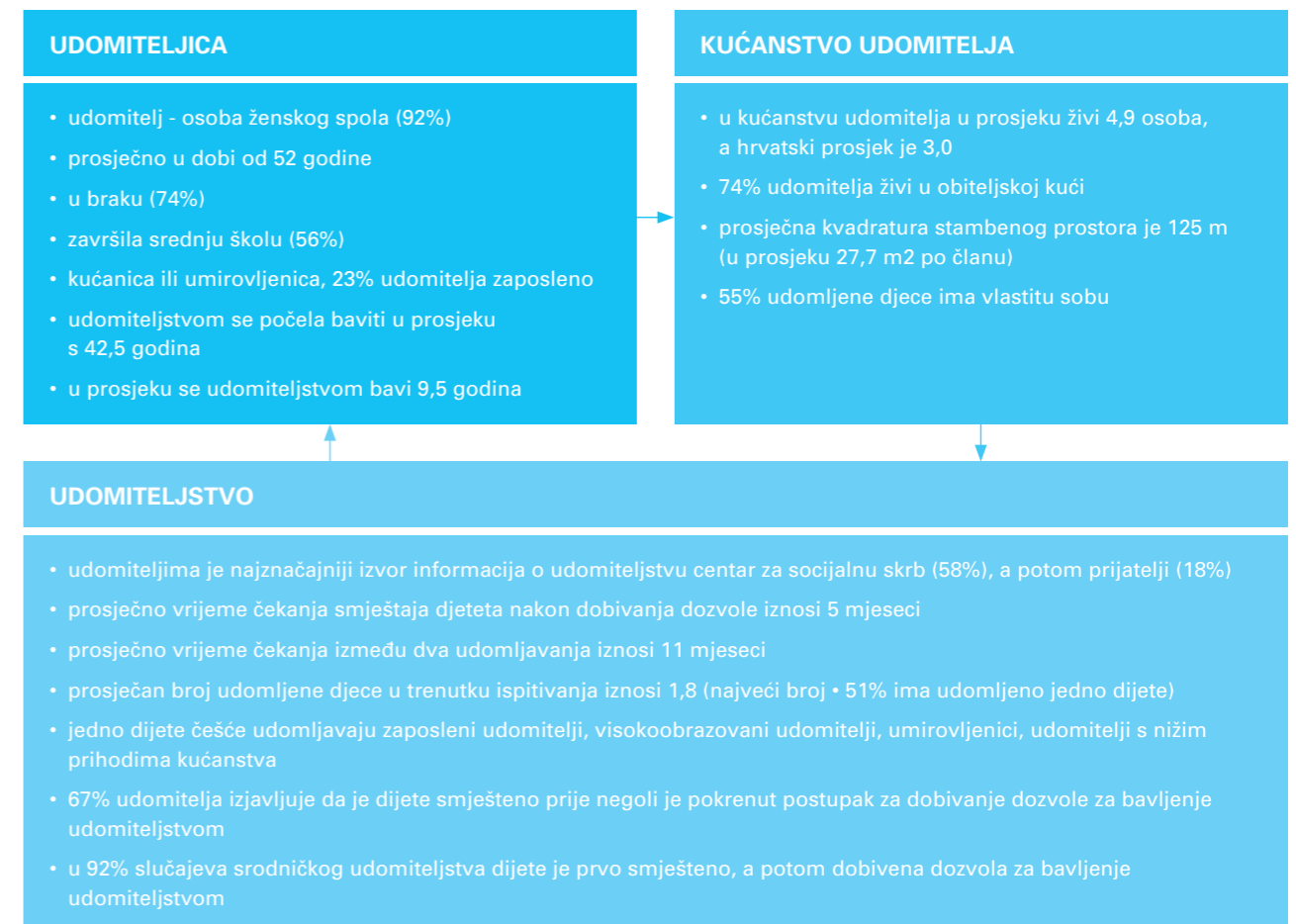
o pet dimenzija² udomiteljstva te o UNICEF-ovoj kampanji "Svako dijete treba obitelj". S ciljem da se dobiveni podaci što sažetije i jasnije predstavljaju u funkciji formuliranja smjernica, ključni rezultati dobiveni za svaku pojedinu dimenziju udomiteljstva prikazani su i analizirani (slika 1).

Prva među istraženim dimenzijama udomiteljstva vezana je uz **opće informacije**. Čine ih podaci o demografskim i drugim obilježjima udomitelja te o načinu informiranja udomitelja o udomiteljstvu. Sažimanjem tih podataka dobiva se opća slika udomiteljstva djece u Hrvatskoj danas (slika 2).

Slika 1: Proces formiranja uzoraka

Slika 2: Opća slika udomiteljstva djece u Hrvatskoj

² Tih pet dimenzija udomiteljstva su: opće informacije, motivacija za udomljavanje djeteta, potpora udomiteljima i edukacija, podaci o udomljenom djetetu, suradnja s centrima za socijalnu skrb i mišljenje o Zakonu o udomiteljstvu.

Dobivena slika nije ni crna ni ružičasta. Slika se približava optimalnoj na strani podataka vezanih uz obrazovanje udomitelja (bolje nego u ukupnoj populaciji RH), stambeni prostor i uvjete, broj udomljene djece, veličinu udomiteljske obitelji te višegodišnje iskustvo udomitelja.

U područje manje poželjnog pripadaju dobna i spolna struktura udomitelja, vrijeme početka bavljenja udomiteljstvom te svi podaci o vremenskom okviru procedure smještanja djeteta u udomiteljsku obitelj.

Druga dimenzija udomiteljstva vezana je uz **motivaciju udomitelja za udomljavanje djece.**

Tu dimenziju čini skupina podataka vezana uz udomiteljevu percepciju udomiteljstva, udomiteljevu motivaciju te njihovo zadovoljstvo sobom i životom.

Kao što je sažeto prikazano u tablici 5, udomitelji imaju donekle idealiziranu sliku udomiteljstva, dok su u pogledu razumijevanja vlastite uloge realniji.

Motivacija udomitelja sukladna je slici kakvu udomitelji imaju o udomiteljstvu.

- altruistički motivi: 89%
(dobročinstvo, ljubav prema djeci)
- situacijski razlozi: 59%
(rodbinske veze s djetetom, dijete napušteno)

- osobne potrebe: 33%
(samoća, želja za djecom i obitelji, društvo)
- praktični razlozi: 30%
(vrijeme, prostor, financijska naknada, iskustvo)
- socijalni utjecaj: 14%
(nagovor, tradicija, utjecaj medija)
- vjerski razlozi: 1%
- ostalo: 10%

Uočljivo je da se razumijevanje udomiteljstva više temelji na altruističnim motivima, dok se razumijevanje svoje uloge kao udomitelja uz altruističke motive temelji i na osobnim potrebama i praktičnim razlozima.

Udomitelji su kao skupina zadovoljni sobom i svojim životom. Zadovoljstvo životom uključuje zadovoljstvo općenito, ali i zadovoljstvo specifičnim područjima života. Pritom su najzadovoljniji odnosima u svojoj obitelji (na skali od 1 do 7 prosječna procjena zadovoljstva iznosi 6,0), a najmanje su zadovoljni financijskom situacijom. Zadovoljstvo sobom je također visoko (na skali od 1-5 prosječna ocjena iznosi 4,5). Zadovoljstvo udomitelja sobom i udomiteljstvom očituje se i kroz podatak da ih 59% želi nastaviti udomiteljstvo s nekim drugim djetetom, odnosno kroz podatak da bi posao udomiteljstva njih oko 81% preporučilo drugim osobama.

Tablica 5: Slika udomiteljstva i udomiteljske uloge

Slika udomitelja o udomiteljstvu	Slika udomitelja o svojoj ulozi
<ul style="list-style-type: none"> • dobročinstvo, humanost, pomaganje (48%) • pružanje doma, obitelji i sigurnosti (37%) • ljubav prema djeci (32%) • briga i pažnja za dijete (23%) 	<ul style="list-style-type: none"> • uloga zamjenskog roditelja (77%) • zadatak pripremanja djeteta za samostalan život (55%) • pomoć u promjeni ponašanja (18%)

Treća dimenzija udomiteljstva djece mjerena istraživanjem odnosi se na **potporu udomiteljima i edukaciju udomitelja.**

Prva potpora koju udomitelji dobiju vezana je uz njihov razgovor o potencijalnom udomiteljstvu. Prva osoba s kojom o tome razgovaraju i u pravilu dobivaju potporu su bračni ili izvanbračni partneri (67%). Samo u 10% slučajeva prve osobe s kojima se razgovara su vlastita djeca. Da udomitelji imaju relativno dobru socijalnu mrežu, pokazuju i podaci o različitim vrstama potpore koju traže i dobivaju od različitih osoba. Udomitelji su najzadovoljniji potporom partnera, djece i uže rodbine, a potom šire obitelji, kolega i stručnjaka iz centra za socijalnu skrb.

- **Emocionalnu i moralnu potporu** traže od bračnih partnera (70%), djece (44%), stručnjaka centra za socijalnu skrb (44%) i dobivaju umjereno često.
- Za **financijsku potporu** obraćaju se bračnim partnerima (49%) i stručnjacima centra za socijalnu skrb (35%), pri čemu je češće dobiju od partnera nego od stručnjaka.
- U odnosu na **praktičnu pomoć u kućanstvu** udomitelji se najčešće obraćaju partneru (66%), potom djeci (31%), prijateljima (20%) i susjedima (15%).
- **Savjete vezane uz udomiteljske zadatke** najčešće traže od stručnjaka iz centra za socijalnu skrb (80%) i partnera (28%), pri čemu navode da potporu češće dobiju od partnera.

Edukaciju kao specifičan oblik potpore centra za socijalnu skrb dobilo je 92% ispitanih udomitelja, dok je 18% udomitelja sudjelovalo u edukaciji koju je vodila neka druga ustanova.

Udomitelji su najčešće (38%) zadovoljni edukacijom kao načinom pripreme za udomiteljsku ulogu.

Međutim, zamjetan je i broj onih (33%) koji procjenjuju da edukacijom niti dobivaju niti gube. Udomitelji smatraju da je najprikladniji način informiranja o odgoju djeteta savjet, odnosno suradnja s psihologom (57%) i pedagogom (51%). Stručnoj literaturi (39%), savjetima liječnika (36%) i školi za roditelje (34%) udomitelji također daju veliko značenje.

Sažeto rečeno, udomitelji dobivaju raznovrsne oblike neformalne potpore s kojom su zadovoljniji, za razliku od formalne potpore s kojom su djelomice zadovoljni te unutar koje postoji puno prostora za napredak, jednako u načinu, smislu i kvaliteti te potpore.

Četvrta dimenzija udomiteljstva djece ispitana u istraživanju odnosi se na **udomljeno dijete.**

U istraživanju je ovo najsadržajna dimenzija udomiteljstva. Dobiveni su podaci o obilježjima djece, okolnostima i planiranju udomljavanja, prethodnom kontaktu djeteta s udomiteljem, biološkoj obitelji djeteta, utjecaju udomiteljstva na udomitelje, problemima udomljavanja te suradnji s centrima za socijalnu skrb.

Uvodno se u obliku slike (slika 3, str. 28) daje sažeti prikaz najosnovnijih pokazatelja o udomljenom djetetu i okolnostima udomljavanja, a potom slijedi nešto opširnije elaboriranje te slike.

Podaci o osnovnim obilježjima djece koja su kao zadnje dijete smještena u promatrane udomiteljske obitelji govore da se radi o gotovo podjednaku broju muške (51%) i ženske djece (49%), pri čemu je 50% te djece u dobi od 7 do 14 godina.

U 12% slučajeva djeca su mlađa od 7 godina, a u 6% slučajeva starija, u dobi od 20 i više godina. Najčešće (60%) se radi o prvoudomljenoj djeci, pri čemu se u nešto više od jedne trećine radi o srodničkom udomiteljstvu.

U 38% slučajeva udomitelji su procijenili da se radi o djetetu s poteškoćama u razvoju (15% - intelektualne teškoće, 8% - poremećaji u ponašanju; 6% - poremećaji sluha, glasa i govora; 4% - psihička bolest; 1% - slabovidnost i sljepoća).

Glede okolnosti udomljavanja uočljiv je neplanski pristup. To se ponajprije odnosi na činjenicu da je samo 14% udomitelja sudjelovalo u izradi individualnog plana za udomljeno dijete, a čak 41% udomitelja navodi da ne zna o kakvu se planu radi. Smještaj je planiran na duže od dvije godine (45%),

odnosno udomitelji nisu upoznati s vremenskim aspektom smještaja (35%). U 54% slučajeva radilo se o hitnom smještaju te je uočljivo da se po hitnom postupku češće smještaju djeca u dobi do dvije godine (65%) i u slučaju srodstva djeteta s udomiteljem (62%).

Prije smještaja u obitelj dijete je posjetilo svoju buduću udomiteljsku obitelj u 55% slučajeva, a čak 39% udomitelja prije smještaja nije stupilo u kontakt s djetetom. S informacijama o životu djeteta prije njegova dolaska u obitelj bilo je poznato 63%

udomitelja, a čak 33% je bilo poznato naknadno ili uopće nije bilo poznato. Ako su postojale, informacije su uglavnom bile potpune i razumljive. Pritom su udomitelji najzadovoljniji informacijama o razlozima izdvajanja, djetetovu razumijevanju vlastite situacije te informacijama o djetetovim psihosocijalnim potrebama i pravima. No unatoč tomu, mišljenje je udomitelja da im upravo više informacija o djetetu može najbolje pomoći da se nose s udomiteljskom ulogom i zadacima.

Prema procjeni udomitelja djeca su prije smještaja najčešće zanemarivana (19%), odnosno, dolaze iz obitelji s poremećenim odnosima (18%). Slijede materijalna oskudica (13%) i alkoholizam (12%).

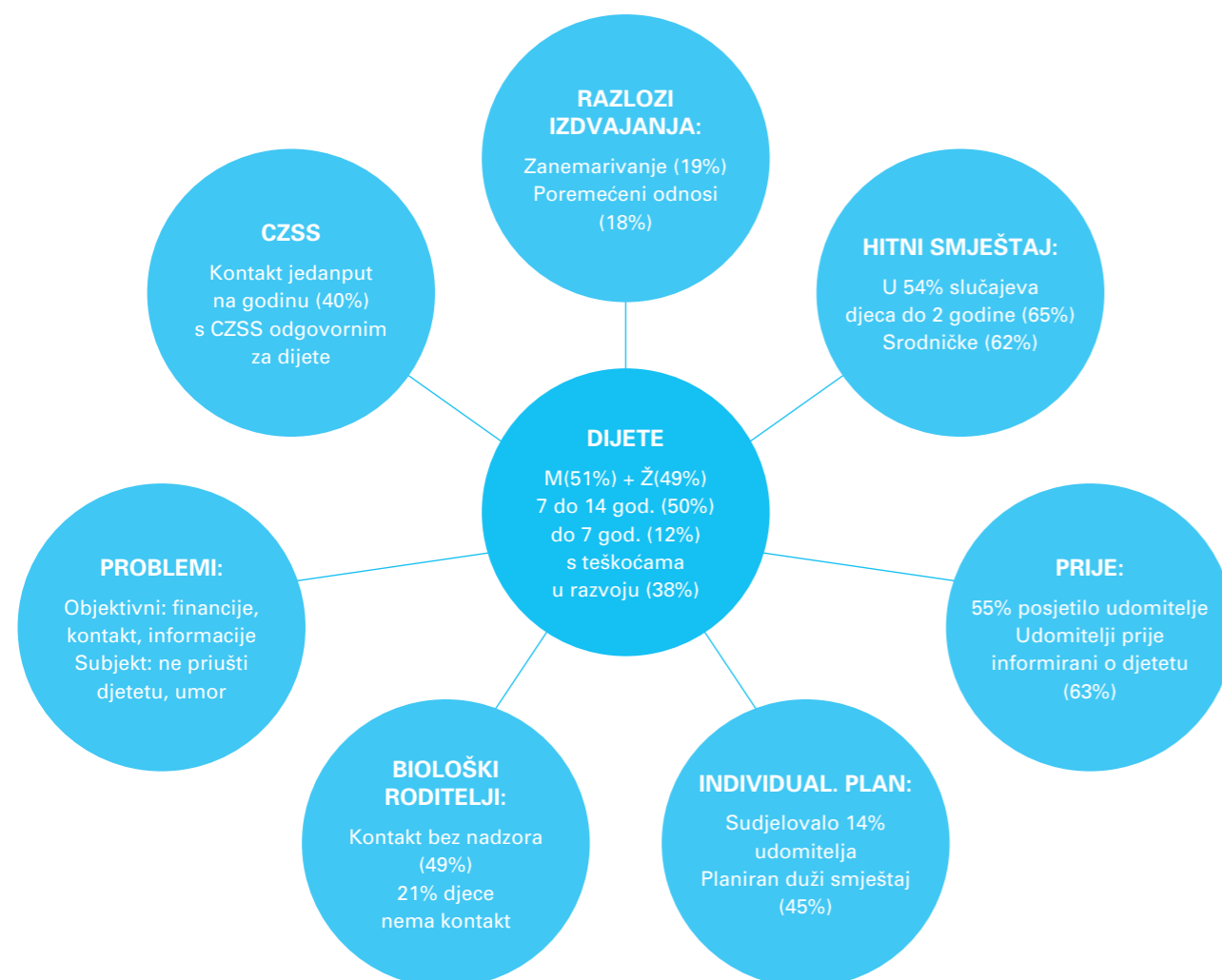
Većina djece (49%) kontaktira svoju biološku obitelj bez ikakva nadzora, a jedan dio djece pod nadzorom udomitelja (25%), odnosno socijalnog radnika (4%). S druge strane, oko 21% djece iz uzorka uopće ne kontaktira s biološkom obitelji. Udomitelji u 33% slučajeva izjavljuju da djeca redovito spominju svoju biološku obitelj. Utvrđena je pozitivna povezanost između djetetova "spominjanja" obitelji i spremnosti udomitelja da i oni o tome razgovaraju. Važno je pritom spomenuti da oko 3/4 udomitelja smatra da je kontakt djece s

biološkom obitelji u najboljem djetetovu interesu, dok se oko 21% njih s time ne slaže. Također, većina udomitelja (47%) svoje iskustvo kontakta s biološkim obiteljima ocjenjuje izrazito ili uglavnom pozitivnim, a 21% izrazito ili uglavnom negativnim. U tom smislu 17% udomitelja procjenjuje da im je potrebna stručna pomoć za "rad" s biološkim roditeljima udomljena djeteta. Najčešće traže savjete, potom informacije - edukaciju i emocionalnu potporu.

Većina udomitelja (91%) procjenjuje utjecaj udomiteljstva na odnose u svojoj obitelji pozitivnim. Prosječna ocjena utjecaja udomiteljstva na obitelj iznosi 4,4, a na vlastitu djecu (nešto manje od polovice uzorka udomitelja u trenutku ispitivanja živi u istom kućanstvu s vlastitom djecom) 4,3. Procijenjeno je da se i vlastita (70%) i udomljeno dijete (62%) vole međusobno družiti. Vezano uz odnose u vlastitoj obitelji nakon dolaska udomljena djeteta oko 13% udomitelja procijenilo je da im je potrebna stručna pomoć poput edukacije/informacija, a 11% kroz savjetovanje.

Brojni su problemi s kojima se prema vlastitoj procjeni susreće više od 10% udomitelja kad udomljuju dijete. Sažeto su prikazani u tablici 6.

Slika 3: Udomljeno dijete i neka obilježja udomiteljstva

Tablica 6: Objektivni i subjektivni problemi udomljavanja kako ih vide udomitelji

Objektivni	Subjektivni
<ul style="list-style-type: none"> • financijska pitanja (47%) • pitanja kontakta s biološkim roditeljima (35%) • nedobivanje informacija o djetetu (27%) • rutiniziran kontakt sa stručnjacima CZSS-a (22%) • nerazumijevanje okoline (20%) • pitanja ostvarivanja prava iz područja zdravstvene skrbi (16%) • pitanja suradnje s predškolskim/školskim ustanovama (10%) 	<ul style="list-style-type: none"> • nemogućnost da priušte djetetu što mu treba (35%) • umor, iscrpljenost, prezaposlenost (27%) • kako objasniti djetetu gdje su njegovi biološki roditelji (25%) • čuvanje djeteta (20%) • zanemarivanje vlastitih potreba (18%) • neraspoloženje socijalnog radnika (18%) • pitanja planiranja godišnjeg odmora (13%)

Podaci o kontaktu s centrom za socijalnu skrb različiti su, a jedan dio njih i zabrinjavajući. Jedanput ili do tri puta na mjesec kontaktira s centrom za socijalnu skrb ovlaštenim za udomitelje oko 39% udomitelja, a isto toliko puta na mjesec s centrom za socijalnu skrb ovlaštenim prema prebivalištu djeteta kontaktira 25% udomitelja. Velik broj udomitelja (19%) kontaktira sa svojim centrom za socijalnu skrb jedanput na godinu ili rjeđe, dok je tako s čak 40% udomitelja kad je riječ o kontaktima s centrom za socijalnu skrb ovlaštenim prema djetetovu prebivalištu. Iako postoje razlike u količini kontakata s ove dvije vrste centara (tablica 7), nema većih razlika u zadovoljstvu udomitelja uslugama koje im pruža centar za socijalnu skrb u mjestu prebivanja udomitelja (64% zadovoljno), odnosno djeteta (60%). Pokazalo se da podjednak broj udomitelja preferira pojedini centar za socijalnu skrb te da samo 3% njih izjavljuje kako im je svejedno kojem će se centru obratiti.

Prijedlozi udomitelja za poboljšanje suradnje s centrima za socijalnu skrb razvrstani su u 4 skupine:

- bolja suradnja, veći broj susreta i sastanaka, veća zainteresiranost za dijete, češća provjera stanja djeteta, bolja dostupnost djelatnika centra
- edukacija, pravodobne informacije
- veća pomoć (općenita, financijska, kod školovanja djeteta) i veća osjetljivost (stručna, psihosocijalna)
- smanjiti "papirologiju".

Peta dimenzija propitivala je **suradnju udomitelja s centrima za socijalnu skrb te stavove prema Zakonu o udomiteljstvu**.

Udomitelji su uglavnom zadovoljni (na skali od 1-5 prosječna procjena 3,5) svim ispitivanim aspektima suradnje (uzimanje u obzir njihova mišljenja,

dobivena pomoć/potpura, osobno djelovanje). Iz podataka o zadovoljstvu udomitelja suradnjom s centrom za socijalnu skrb saznaje se da se oni osjećaju punopravnim članovima tima puno češće kad se doživljavaju u ulozi partnera centru (66%), nego kad se doživljavaju davateljima usluga (19%), odnosno klijentima (12%).

Kao što je vidljivo iz tablice 8, među vrstama pomoći koje udomitelji s jedne strane dobivaju ili su dobivali, kao i onih koje biraju i predlažu kao najpotrebnije, odnosno kao one koje bi najbolje unaprijedile njihov status udomitelja, prednjače one s materijalnom podlogom. Pritom udomitelji najčešće (42%) procjenjuju da novčana naknada koju mjesečno dobivaju za smještaj djeteta pokriva 60-90% troškova za dijete, a samo 9% ih smatra da naknada pokriva troškove u potpunosti.

Glede podataka koji se odnose na poznavanje i podupiranje odredbi Zakona o udomiteljstvu treba imati na umu da je istraživanje provedeno neposredno nakon donošenja zakona, a bitno prije donošenja Pravilnika o stambenim, socijalnim i

drugim uvjetima za obavljanje udomiteljstva. U tim uvjetima nešto više od polovice udomitelja (58%) procjenjuju da su dobro informirani o zakonu. Pokazalo se da se bolje informiranima procjenjuju mlađe udomiteljice (mlađi ispitanici i ispitanici ženskoga spola). Centar za socijalnu skrb naveden je kao najčešći izvor informacija. Većina udomitelja (57%) podupire odredbu zakona o smanjenju dopuštenog broja udomljene djece u jednoj udomiteljskoj obitelji. Veću potporu ovoj odredbi dale su osobe višeg obrazovanja, dok među muškarcima i ženama nije utvrđena razlika. Nešto više od 1/4 udomitelja je protiv te odredbe, a oko 12% je smatra nebitnom. Razlozi podupiranja i nepodupiranja ove odredbe sažeti su u tablici 9, str. 32.

Većina udomitelja (89%) također podupire i odredbu zakona o davanju novčane naknade udomiteljima. Oko načina utvrđivanja visine te naknade, međutim, nisu tako suglasni. O načinu utvrđivanja naknade određene Zakonom o udomiteljstvu pozitivno mišljenje ima oko 46% udomitelja, dok se oko 28% negativno izjasnilo.

Tablica 7: Razlozi zadovoljstva i nezadovoljstva udomitelja suradnjom s centrima za socijalnu skrb

Ključni razlozi zadovoljstva CZSS-om prema prebivalištu		Ključni razlozi nezadovoljstva CZSS-om prema prebivalištu	
udomitelja	udomljena djeteta	udomitelja	udomljena djeteta
<ul style="list-style-type: none"> • spremni pomoći, pomažu, brinu se i izlaze u susret (32%) • dostupnost, uvijek na usluzi, pristupačnost (12%) • dobro savjetovanje, daju potrebne informacije (11%) • dobra komunikacija (9%) 	<ul style="list-style-type: none"> • dobra suradnja, trude se pomoći, imaju razumijevanja (43%) • pristupačni, dostupni, uvijek na usluzi (10%) 	<ul style="list-style-type: none"> • nisu angažirani, ne trude se, ne pomažu, ne brinu se (42%) • kontakti rijetki, nema ih (15%) • malo vremena, prezauzeti, spori, manjak ljudi (11%) • administrativni, birokratski pristup (10%) 	<ul style="list-style-type: none"> • nema kontakta, rijetki kontakti, ne pitaju za dijete (33%) • nebriga, nezainteresiranost, loša suradnja, nerazumijevanje (50%)

Tablica 8: Vrste pomoći

Vrste pomoći koje su udomitelji primali ili još primaju	Najpotrebnije vrste pomoći	Prijedlozi pomoći i mjera za unapređenje statusa udomitelja
<ul style="list-style-type: none"> • jednokratna novčana pomoć (83%) • naknada za udomiteljstvo (80%) • besplatne knjige i oprema za školu (68%) • savjetodavna pomoć u odgoju djece (47%) • pravni savjeti i informacije (41%) 	<ul style="list-style-type: none"> • naknada za udomiteljstvo (61%) • besplatne knjige i oprema za školu (37%) • dječji doplat (32%) • jednokratna novčana pomoć (30%) 	<ul style="list-style-type: none"> • viša financijska naknada, materijalna pomoć (54%) • bolji odnosi centra i udomitelja, veći angažman djelatnika centra i češći posjeti (15%) • edukacija i informiranje udomitelja (11%) • dodjela statusa udomitelja (11%)

U cjelini, udomitelji smatraju pozitivnim odredbe zakona, ali do neke mjere i nedostatnim i zakašnjelim. Iako oko 41% udomitelja smatra da su zakonom riješena sva bitna pitanja udomiteljstva, oni koji tako ne misle u prvi plan kao neriješena pitanja ističu adekvatnu financijsku naknadu (25%) i povlastice, odnosno radni status udomitelja (22%).

Ispitivanje stava o profesionalizaciji udomiteljstva pokazalo je da takav trend u razvoju udomiteljstva podupire većina udomitelja (69%). Udomitelji višeg obrazovanja manje pozitivno gledaju na takav razvoj nego udomitelji nižeg obrazovanja. Oko 13% udomitelja profesionalizaciju smatra negativnim i nepoželjnim smjerom razvoja (tablica 10).

Tablica 9: Razlozi podupiranja i nepodupiranja odredbe o smanjenju broja udomljene djece

Razlozi podupiranja odredbe o smanjenju broja udomljene djece	Razlozi nepodupiranja odredbe o smanjenju broja udomljene djece
<ul style="list-style-type: none"> bolja kvaliteta odgoja, briga, pažnja, kvalitetnije udomiteljstvo (31%) ne može se kvalitetno posvetiti većem broju djece (17%) nemogućnost individualnoga posvećivanja djeci (9%) mogućnost iskorištavanja djece (zbog novčanih naknada) (6%) 	<ul style="list-style-type: none"> ako su mogućnosti i uvjeti adekvatni, mjera je nepotrebna (34%) ako su udomitelji podobni, mjera je nepotrebna (11%) da se ne razdvajaju krvni srodnici (9%) prioritet je zbrinuti što više djece (5%) broj djece ne utječe na kvalitetu udomljavanja (4%)

Tablica 10: Mišljenje udomitelja o profesionalizaciji udomiteljstva

Elementi pozitivne slike o profesionalizaciji udomiteljstva	Elementi negativne slike o profesionalizaciji udomiteljstva
<ul style="list-style-type: none"> staž, radni odnos, udomiteljstvo kao posao stručnost, osposobljenost, bolja edukacija udomitelja bolja briga, bolji uvjeti za djecu; udomitelj se potpuno posvećuje djeci; humanost, pomaganje djeci veća odgovornost, veća kontrola; poboljšanje kvalitete rada udomitelja veća zainteresiranost za udomiteljstvo, vrednovanje, poštovanje udomitelja, zakonski reguliran status udomitelja 	<ul style="list-style-type: none"> komercijalizacija; nema ljubavi, vezivanja za dijete, nema obiteljskog odnosa udomiteljstvo ne može biti posao - za udomiteljstvo je bitna ljubav; ustanova poput domova slabija kvaliteta odgoja

3.2.3.

Stanje udomiteljstva djece prema podacima iz drugih izvora

Analizirajući stanje udomiteljstva djece u Republici Hrvatskoj valja uzeti u obzir i podatke iz drugih izvora. Primjerice:

- Godišnja statistička izvješća Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi od 2003. do 2007. godine
- Deklaracija o udomiteljstvu
- Odluka o visini mjesečne naknade za smještaj u udomiteljsku obitelj
- Pravilnik o uvjetima za obavljanje udomiteljstva i postupku za odobravanje, obnavljanje i oduzimanje dozvole za obavljanje udomiteljstva
- Zaključci Odbora za prava djeteta: Hrvatska
- Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine
- Izvješća o radu Pravobranitelja za djecu za 2005., 2006. i 2007. godinu
- Odluka o utvrđivanju mreže domova socijalne skrbi i djelatnosti socijalne skrbi
- Zakon o udomiteljstvu.

Odbor za prava djeteta je u listopadu 2004. godine, nakon što je pregledao Drugo periodično izvješće Hrvatske o stanju prava djeteta, uputio svoje preporuke (Zaključci Odbora za prava

djeteta: Hrvatska, 2005.), od kojih su za pitanje analize stanja udomiteljstva u Hrvatskoj posebice značajne one sadržane u člancima 25, 26, 29, 30, 41 i 42 / prilog 3). Iz navedenih preporuka vidljivo je kako Odbor procjenjuje da načelo najboljeg djetetova interesa nije sustavno i potpuno implementirano na svim razinama - od zakona do svakodnevne prakse te da se pravo djeteta na sudjelovanje putem iznošenja mišljenja u svim stvarima koje su za njega bitne ne ostvaruje u dovoljnoj mjeri, kako u obitelji, tako i u institucijama društva u kojima se djeca kreću.

Dajući preporuke o alternativnoj skrbi, u člancima 41 i 42, Odbor je cjelokupnu politiku skrbi za djecu zapravo usmjerio prema modelu potpore obitelji, a u taj model bi se trebalo uklopiti i udomiteljstvo. Prema podacima iz godišnjih statističkih izvješća Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o korisnicima i pomoćima u socijalnoj skrbi u Republici Hrvatskoj, vidljivo je da djeca u dobi do 18 godina u pravilu čine približno 1/3 korisnika smještanih u promatranome razdoblju u udomiteljske obitelji. Istodobno, iz tih je podataka (tablica 11) vidljivo da broj djece smještene u udomiteljske obitelji u zadnjih pet godina lagano, ali kontinuirano opada. Prema istim izvorima broj udomiteljskih obitelji za smještaj djece vrlo polagano raste.

Tablica 11: Broj djece smještene u udomiteljskim obiteljima u zadnjih pet godina

Godina	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Broj smještene djece	2.484	2.331	2.244	2.195	2.105

Uzme li se u obzir da se ministarstvo ovlašteno za poslove socijalne skrbi u planovima vezanim uz deinstitutionalizaciju obvezalo na zaokret prema širenju spektra i kvalitete usluga (Žganec i Kujundić, 2003; Žganec, 2005), odnosno kao poželjan omjer smještaja u instituciji i izvan institucije predvidjelo omjer 20% : 80% (Žic-Grgat i Jelavić 2005) onda se temeljem statističkih podataka prezentiranih u godišnjim izvješćima za promatrane godine može konstatirati da taj omjer nije ni približno postignut. Ako se primjerice uzme 2005. godina, i taj omjer pokuša provjeriti prema broju djece smještene u udomiteljskim obiteljima (2.244) i uz olakšano zaključivanje samo³ prema broju djece smještene u domove za djecu bez roditeljske skrbi (1.582), tada se prethodna konstatacija potvrđuje.

Iz podataka prezentiranih u Mreži domova i djelatnosti socijalne skrbi za pružanje usluga skrbi izvan vlastite obitelji za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi sukladno članku 94. Zakona o socijalnoj skrbi (www.mzss.hr), a izrađenoj 2006. godine, uz poštovanje smještaja u omjeru 20% : 80%, vidljivo je da je u Hrvatskoj ukupno potrebno 3.378 mjesta za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi izvan vlastite obitelji, od čega dakle 2.710 u udomiteljskim obiteljima i 668 u dječjim domovima. Sukladno takvim planovima utvrđen je višak kapaciteta od 1.152 mjesta u dječjim domovima i manjak kapaciteta od 1.168 mjesta za smještaj u udomiteljskim obiteljima.

Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine (2006) kao nacionalni dokument postavlja vrijednosni okvir za različita područja djelovanja prema djeci pa i za smještaj

djece u udomiteljsku obitelj. Ističe potrebu “zaštite najboljeg interesa djeteta u svim područjima skrbi i dobrobiti za djecu, promicanju ukupnog napretka djeteta, zaštiti obitelji, potpori djeci bez roditeljske skrbi, borbi protiv svih oblika diskriminacije djece, posebice pripadnika nacionalnih manjina i ranjivih skupina, podizanju javne svijesti o borbi protiv siromaštva, kao i na potrebi ratifikacije ključnih dokumenata Konvencije...” (str. 10).

Također, prva mjera u području socijalne skrbi posvećena je “Unapređenju udomiteljstva kao najprimjerenijeg oblika skrbi izvan vlastite obitelji za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi.” (str. 54)

Pravobraniteljice za djecu su u svojim godišnjim izvješćima također elaborirale stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj (Izvješće za 2004., 2005., 2007. godinu). To je područje naročito opširno elaborirano u zadnjem izvješću, odnosno izvješću za 2007. godinu. U izvješću se navodi da je Ured pravobranitelja za djecu tijekom 2007. godine zaprimio 14 prijava vezanih uz probleme kršenja prava udomljene djece. Radilo se o prigovorima na: postupanje centra za socijalnu skrb radi smještaja djece u udomiteljsku obitelj, adekvatno i pravodobno poduzimanje aktivnosti u vezi s djetetovim zdravljem, psihičko nasilje nad udomljenim djetetom, ekonomsko iskorištavanje djece smještene u udomiteljsku obitelj te zaštitu imovine udomljene djece. Značajan prostor u Izvješću posvećen je Zakonu o udomiteljstvu. Navedeno je koji su prijedlozi Ureda pravobranitelja za djecu na nacrt prijedloga zakona o udomiteljstvu usvojeni, kao i oni koji nisu uvršteni u konačni tekst zakona (primjerice: definicija udomiteljske obitelji, osnivanje Agencija za udomiteljstvo).

Zakonom o udomiteljstvu (NN 79/07) definiran je pravni okvir te djelatnosti. Udomiteljstvo je definirano kao “oblik skrbi izvan vlastite obitelji kojim se djetetu ili odrasloj osobi osigurava skrb u udomiteljskoj obitelji”. Propisani su uvjeti koje mora ispunjavati osoba koja se želi baviti udomiteljstvom, broj i vrsta osoba smještenih u udomiteljsku obitelj, postupak za davanje, obnavljanje, prestanak i oduzimanje dozvole za obavljanje udomiteljstva, obveze udomitelja, obveze centra za socijalnu skrb, udomiteljski ugovor i naknada, način evidentiranja i registracije podataka te novčana kazna za slučaj kršenja neke od odredbi. Zakon razlikuje dvije vrste udomiteljstva - udomiteljstvo djece i udomiteljstvo odraslih osoba. Sukladno tomu u nekoliko članaka (članak 6, 8, 17, 27) propisane su specifične odredbe za udomiteljstvo djece glede dobne razlike između udomitelja i udomljena djeteta, broja djece smještene u udomiteljsku obitelj, posebne obveze udomitelja djece te visina osobne naknade udomitelja. Zakonom je propisano donošenje posebnog(ih) pravilnika kojim će se između ostalog urediti pitanja socijalnih i stambenih uvjeta za obavljanje udomiteljstva (čl. 3), sadržaj i trajanje osposobljavanja i edukacije udomiteljske obitelji (čl. 15), način na koji će udomitelji izvještavati centar za socijalnu skrb (čl. 16) te sadržaj i način vođenja evidencije i registra udomiteljskih obitelji i svih vrsta korisnika (čl. 29).

U travnju 2008. godine doneseni su Pravilnik o stambenim, socijalnim i drugim uvjetima za obavljanje udomiteljstva, Pravilnik o sadržaju i trajanju osposobljavanja i edukacije udomiteljske obitelji te Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije udomiteljskih obitelji, registra

udomiteljskih obitelji i smještenih korisnika te sadržaju formulara izvješća udomitelja (NN 48/08). Time je realizirana obveza iz članka 3. Zakona o udomiteljstvu.

Iako ne spadaju u kategoriju dokumenata, iako neće biti opširnije elaborirani, neki su stručni tekstovi također vrlo značajni za stjecanje potpune slike stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj te se stoga poimenično navodi specifičan doprinos koji daju, odnosno:

- nude edukativni materijal i predlažu model edukacije udomitelja (Brajša Žganec, Keresteš i Kuterovac Jagodić, 2005; Žic-Grgat, 2006)
- navodi osnovne preporuke za prelazak djeteta iz jednog oblika skrbi u drugi te informira o temeljnim načelima iz “Prava djeteta na odrastanje u obitelji” (Radočaj, 2005)
- informira o standardima za izvanobiteljsku skrb o djeci u Europi (www.quality4children.info)
- nudi informacije o aktivnostima neformalne mreže udomitelja djece te informacije o projektu “Za kvalitetno udomiteljstvo djece u Hrvatskoj” (www.udomiteljizadjecu.hr)
- informira o praksi europskih sudova u slučajevima povrede prava na privatnost i obiteljski život (Musić, 2005).
- nudi prijedlog modela razvoja agencija za specijalizirano udomiteljstvo djece s teškoćama (Herenčić i Mihnović, 2006)
- nudi preporuke međunarodnog eksperta nastale u programu “Svako dijete treba obitelj” (Radočaj, 2008).

³ Način vođenja statističkih podataka za smještaj različitih skupina djece nije ujednačen. Tako se primjerice za djecu i odrasle osobe s tjelesnim i mentalnim oštećenjima glede smještaja u dom daju zajednički podaci.

3.3.

Zaključci i prijedlozi smjernica za daljnji razvoj udomiteljstva djece

U svrhu analize stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj prikazani su podaci iz različitih izvora. Iako se radi o velikoj količini podataka iz većeg broja izvora, prikupljenih različitim metodama i s različitim vrstama uzoraka, pokazalo se da su ti podaci međusobno kongruentni, potvrđujući, odnosno nadopunjujući. Nakon sažetog prikaza podataka nameću se dvije vrste zaključaka - opći i specifični. Opći zaključci se više odnose na metodološke i pristupno-razvojne aspekte unapređenja stanja udomiteljstva djece, dok će specifični zaključci poslužiti kao argumentacija za predlaganje smjernica za daljnji razvoj udomiteljstva djece u Hrvatskoj.

Podje li se od uvjerenja da se smještanjem djeteta u udomiteljsku obitelj zadovoljavaju / reguliraju njegova privatna i krajnje individualizirana prava, potrebe, životne okolnosti i budućnost, postaje neopravdano zaključivati samo ili primarno na temelju podatka o prisutnosti nekog fenomena u određenom postotku. Optimalna i etična mjera za sve "mjerene" pozitivne dimenzije trebala bi naravno biti 100%. Imajući to u vidu na općoj razini posebno se izdvajaju ovi zaključci:

- Prikazani podaci mogu argumentirati zaključak da je u promatranome razdoblju u Hrvatskoj puno učinjeno na planu razvoja udomiteljstva djece kroz različite aktivnosti usmjerene na pronalaženje stručnog i pravnog okvira te djelatnosti. Postojanje značajnog broja praktično iskoristivih podataka te pravni okvir mogu se smatrati dobrim temeljem daljnjeg razvoja.
- Gledano u cjelini, prikazani podaci također mogu poslužiti za argumentiranje zaključka da je na planu unapređenja stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj potrebno još jako puno učiniti, vjerojatno i više od onoga što je već učinjeno.

- Podaci informiraju i daju zadovoljavajući uvid u brojna obilježja udomiteljstva djece u Hrvatskoj, posebice u odnosu na obilježja jedne dobne skupine djece (osnovnoškolski uzrast) smještene u udomiteljske obitelji, socijalno-demografska obilježja udomitelja te neke aspekte procedure i sadržaja udomiteljstva djece.
- Da bi slika udomiteljstva djece u Hrvatskoj bila još cjelovitija, nedostaju (ne postoje i/ili nisu bili dostupni za analizu) neki važni podaci. Primjerice podaci o specifičnim obilježjima najmanje djece smještene u udomiteljske obitelji, o korisničkoj perspektivi, specifičnije o tome kako udomiteljstvo vide i doživljavaju sama djeca i biološki roditelji, o radu s biološkim roditeljima za vrijeme smještanja djeteta u udomiteljsku obitelj, o selekciji udomitelja, o razlozima i načinima prelaska iz jednog oblika skrbi u drugi i sl.

Slijedi prijedlog smjernica utemeljenih na specifičnim zaključcima izvedenim iz prikazanih podataka. Smjernice nisu u hijerarhijskom odnosu jer se smatra da su međusobno povezane pa stoga redoslijed njihova navođenja nema bitno značenje.

Bolje integrirati sve sustave koji rade na “javnim politikama” za djecu i obitelji u nastojanju da se što sustavnije kao standard svih postupanja prema djeci slijedi načelo “najboljeg djetetova interesa”.

Prezentirani su pokazatelji da udomiteljstvo kao djelatnost počinje dobivati jasniji stručni identitet i mjesto u sustavu socijalne skrbi. Pravni i stručni okvir postavljen je Zakonom o udomiteljstvu. Jednako važan doprinos izgradnji tog identiteta daju javno publicirani i stručno interpretirani podaci i tekstovi koji pokazuju prednosti i postignuća, ali i poteškoće i nedostatke udomiteljstva djece. Istodobno, temeljem cjelovitog uvida u prezentirane podatke stvara se slika udomiteljstva djece kao “fenomena koji se događa između centra za socijalnu skrb i udomiteljske obitelji” bez značajnijih utjecaja drugih društvenih mehanizama. S druge strane udomitelji, procjenjujući svoje i dječje potrebe, iskazuju raznolike potrebe na tome planu.

Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine dao je prostora kako načelu najboljeg djetetova interesa, tako i udomiteljstvu djece, a prema logici stvari moglo bi se to očekivati i od Mjera obiteljske politike (Puljiz i Bouillet, 2003). Iako to nije bio predmet ove analize, moguće je konstatirati da su u nas javne politike (ako i postoje) dosta rascjepkane i nepovezane te da, kao što procjenjuje Odbor za prava djeteta, najbolji djetetov interes i zbog toga nije uvijek prepoznat kao prioritet u postupanju. S druge strane, kao što konstatiraju Jensen i Fraser (2006), socijalno-politički pristup i mjere za djecu, mlade i obitelji neodvojivi su jedni od drugih te im je kao paradigmatički okvir nužan ekološki model/teorija.

Stoga s ciljem ostvarenja najboljeg djetetova interesa ima smisla i potrebe međusobno bolje i smislenije povezivati različite politike, programe i usluge za djecu, mlade i obitelji. To je jednako važno kao i “razviti i urediti” udomiteljstvo kao zasebnu uslugu za djecu i odrasle korisnike.

Planski i intenzivno raditi na daljnjem, odnosno stalnom promicanju pozitivne slike udomiteljstva djece u Hrvatskoj.

Argumente za takvu preporuku nalazi se u dvije vrste analiziranih podataka.

S jedne strane postoje pokazatelji da većina djece smještene u udomiteljske obitelji postiže dobru razinu psihosocijalnog funkcioniranja, ima dobru sliku o sebi i visoko samopoštovanje, da je izložena manjem broju stresova od djece smještene u dječje domove. Također, postoje brojni podaci o pozitivnim iskustvima udomitelja te zadovoljstvu udomitelja kako djecom tako i sobom. U tom je smislu u daljnjoj promociji pozitivne slike udomiteljstva djece osobito važno iskoristiti pozitivna iskustva udomitelja i udomljene djece koja su sad odrasle osobe. Također, podaci pokazuju da kad se krene u promociju, ona daje rezultate kod onih koji su prethodno senzibilizirani da ih prime. Primjerice u Pulsovu istraživanju, 97% udomitelja navelo je da je čulo za UNICEF-ovu kampanju “Svako dijete treba obitelj” te kao dobre načine promocije udomiteljstva predlažu medijske i druge vrste informiranja, educiranja i propagande u javnosti (56%).

S druge strane, postoje pokazatelji o neispunjenim “kapacitetima” udomiteljskih obitelji (prosječno 1,8 djece), neravnomjernoj razvijenosti udomiteljstva djece u pojedinim regijama Hrvatske, petogodišnjoj tendenciji pada broja djece smještene u udomiteljskim obiteljima te, u vezi s tim, neprimjereno sporom postizanju planiranog omjera smještanja djece u udomiteljske obitelji i domove za djecu. To upućuje na potrebu razvijanja raznovidnih promotivnih strategija kojima bi se kontinuirano radilo na pozitivnoj slici udomiteljstva i prikazivanju njegova doprinosa socijalnoj politici za djecu i obitelj.

Definirati svrhu i ciljeve udomiteljstva djece u Hrvatskoj. Sukladno tomu odrediti/propisati vrste udomiteljstva djece i standardizirati proceduru odlučivanja o smještaju i postupke koje je potrebno poduzeti tijekom smještanja djeteta u određenu vrstu smještaja /udomiteljske obitelji.

Temeljem podataka o prosječnoj dobi djeteta u vrijeme smještanja, dužini smještaja u skrbi izvan vlastite obitelji te temeljem broja smještaja u hitnim slučajevima, može se zaključiti da postoje različite ideje o tome što je svrha udomiteljstva djece. Ti podaci (i brojni drugi) pokazuju da je u Hrvatskoj potrebno više vrsta udomiteljstva djece - osim "općeg", specijaliziranog (za djecu s teškoćama u razvoju) i srodničkog, koji su se već u praksi za sebe izborili i potvrdili. Podaci govore primjerice i o potrebi udomiteljstva za hitne/krizne situacije, za malu djecu, vremenski određenog trajanja, vremenski neodređenog trajanja - dugotrajno. Iako o tome nema izravnih podataka, poludnevni i vikend-boravci u udomiteljskim obiteljima također su mogućnosti.

Da nedostaje jasan vrijednosni okvir djelatnosti, vidljivo je i iz Zakona o udomiteljstvu, gdje se u članku 20. stavak 1. propisuje: "Centar za socijalnu skrb obavezan je postupati tako da se u svim slučajevima i na najbolji način ostvaruje svrha udomiteljstva". A u članku 21. stavak 2. propisuje: "Svim zainteresiranim osobama za obavljanje udomiteljstva centar za socijalnu skrb obavezan je objasniti svrhu udomiteljstva te uvjete i način obavljanja udomiteljstva", a da pritom nigdje u Zakonu ili drugim, jednako obvezujućim dokumentima, nije definirana ta svrha. Ako taj posao bude ostavljen stručnjacima u centrima za socijalnu skrb, koji, kao što pokazuju podaci, imaju raznolike stavove o udomiteljstvu, konfuzija će se nastaviti. Usto, može li se svrha udomiteljstva djece svesti samo na osiguravanje skrbi. Pritom je važno imati na umu da izbor i odlučivanje o općoj svrsi i ciljevima djelatnosti nije zadatak pojedinog praktičara, nego javne politike za tu djelatnost.

Također, podaci o stavovima stručnjaka o izdvajanju djece iz obitelji, kao i praksi vezanoj uz izdvajanje te oni o obilježjima udomiteljstva (primjerice - smještaj djeteta u udomiteljsku obitelj prije izdavanja dozvole udomiteljima u 67% slučajeva) pokazuju da proceduru odlučivanja o smještaju i postupke koje je potrebno poduzeti tijekom smještanja djeteta u udomiteljsku obitelj treba standardizirati i propisati puno specifičnije nego što je to učinjeno u Zakonu ili ranijem pravilniku. Podaci posebno upućuju na važnost pravodobne procjene obiteljske situacije i kriterije za donošenje odluke o izdvajanju djeteta iz obitelji.

Po mogućnosti razvijati fleksibilan sustav profesionalizacije udomiteljstva djece.

Pokazalo se da udomitelji u većini (preko 2/3 njih) podržavaju razvoj udomiteljstva u smjeru profesionalizacije. S druge strane razumijevanje što bi profesionalizacija donijela kod 3/4 udomitelja vezano je uz radni odnos, odnosno staž. Postojeće značajne razlike među udomiteljima i ovdje su došle do izražaja pa je slika profesionalizacije udomiteljstva kod udomitelja raznolika.

S druge strane već spominjani nepostojeći podaci i podaci o nedovoljnim smještajnim kapacitetima u udomiteljskim obiteljima, kao i oni o neravnomjernome razvoju pozivaju na različite razvojne strategije, odnosno fleksibilnost sustava. Fleksibilan sustav profesionalizacije (uveden putem pilot-projekata) mogao bi omogućiti planski razvoj onih vrsta udomiteljstva djece koje sada nedostaju, a također i bolju regionalnu pokrivenost.

Razviti načine informiranja, pripremanja i uključivanja djece u proces odlučivanja o smještaju izvan vlastite obitelji.

Ova se preporuka ne može temeljiti na postojećim podacima, nego na činjenici da podaci nedostaju te na preporukama Odbora za prava djeteta. Naime, vrlo je malo podataka o tome što se prije i tijekom smještaja u udomiteljsku obitelj stvarno događa s djecom. Nema podataka o tome na koji su način informirana o novim okolnostima svog života, tko ih je informirao te da li su i na koji način sudjelovali u izboru smještaja. Kao važan u tom smislu poznat je podatak da je prije smještaja dijete posjetilo svoju buduću udomiteljsku obitelj u 55% slučajeva.

Razviti načine pripremanja i uključivanja bioloških roditelja u proces odlučivanja o smještaju djeteta izvan vlastite obitelji te načine rada na pripremi za povratak djeteta u obitelj.

Podaci pokazuju da otprilike jedna petina djece smještene u udomiteljske obitelji ne održava kontakte s biološkim roditeljima, da stav udomitelja o potrebi kontakata pozitivno utječe na djetetovu spremnost da razgovara o svojoj biološkoj obitelji. Isto tako rezultati pokazuju da jedan dio udomitelja ne vjeruje da je kontaktiranje djece s biološkim roditeljima u najboljem djetetovu interesu te da je za više od trećine udomitelja upravo to jedan od najizraženijih problema s kojima se nose iz svoje udomiteljske uloge.

O tome što se događa s biološkim roditeljima u pojedinim fazama smještaja djeteta nema podataka. Taj prostor treba istražiti te sukladno svrsi udomiteljstva razraditi različite načine pristupanja biološkim roditeljima i različite ciljeve rada s njima.

Razviti modele stalno dostupne i obvezne edukacije i supervizije stručnjaka.

Među ostalim podaci pokazuju da stručnjaci vjeruju u potrebu izdvajanja djece čiji je razvoj ugrožen u obitelji, ali je to težak zadatak, a uz nestandardiziranu proceduru i nejasne kriterije, postaje i izrazito stresan. Takvi podaci govore s jedne strane u prilog potrebe za sveobuhvatnijom edukacijom o pristupu i radu s obiteljima, u kojoj fokus ne bi bio isključivo na udomiteljstvu, a s druge strane u prilog potrebe za stalnom potporom u vidu timskog rada i odlučivanja, vanjskih ekspertnih konzultacija i supervizije.

Kako su podaci o stavovima stručnjaka dobiveni u ispitivanju provedenom prije negoli se kroz nekoliko projekata radilo na edukaciji stručnjaka iz sustava socijalne skrbi, slično istraživanje imalo bi smisla ponoviti kao polazište novih edukacija.

S druge strane mnogi drugi podaci posredno upućuju na potrebu stalne edukacije stručnjaka upravo u području udomiteljstva. Primjerice, djelomično zadovoljstvo udomitelja edukacijom i potporom koju dobivaju od centara te brojni razlozi nezadovoljstva suradnjom.

Razviti modele edukacije i kontinuirane potpore udomiteljima.

Udomitelji i stručnjaci procjenjuju da im je edukacija za ulogu udomitelja djece nužna, ali također i to da dobivenom edukacijom nisu u potpunosti zadovoljni. Također, podaci sugeriraju i neke teme i sadržaje edukacije (primjerice - kontakti s biološkim roditeljima udomljena djeteta, specifična obilježja djece s teškoćama u razvoju, specifična obilježja ženske djece). Nadalje, podaci pokazuju da su udomitelji djece u Hrvatskoj u dobi (prosjeck 51-52 godine) koja je često viša od dobi bioloških roditelja, što sigurno utječe na njihove odgojne postupke s djecom. Stoga odgojnim stavovima udomitelja kako tijekom selekcije, tako i tijekom edukacije, odnosno praćenja i supervizije, treba pokloniti posebnu pozornost. Jednako tako pozornost treba pokloniti značenju razumijevanja uloge zamjenskog roditelja, kako se udomitelji najčešće doživljavaju.

Glede planiranja kontinuirane i potrebama udomitelja prilagođene potpore, treba uzeti u obzir podatke kao što su iskazana potreba za podrškom (savjet, informacije) specijaliziranih stručnjaka. Također, treba imati u vidu da jedan dio udomitelja ne razlikuje pomagačku od nadzorne uloge centara za socijalnu skrb te bi bilo smisleno pomagačko-podržavajući dio suradnje s udomiteljima u vidu supervizije, savjetovanja i rehabilitacije/terapije prepustiti trećoj, nezavisnoj strani.

Neka od rješenja u smjeru izgradnje modela edukacije i podrške udomiteljima proizašla su iz projekata "Obuka eksperata, stručnih djelatnika i udomitelja o razvoju udomiteljstva u Republici Hrvatskoj" i "Supervizija udomitelja", koje je Udruga za inicijative u socijalnoj politici realizirala uz potporu švedske agencije za međunarodni razvoj SIDA i podršku Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi te projekta "Unapređenje kvalitete udomiteljske skrbi za djecu u Republici Hrvatskoj" provedena uz potporu UNICEF-a i podršku Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, mogu pri razradi modela biti od velike koristi. Također, dobro polazište je i Pravilnik o sadržaju i trajanju osposobljavanja i edukacije udomiteljske obitelji (NN 48/08).

Razviti standarde kvalitete i propisati specifične načine njihova praćenja. Redovito provoditi evaluaciju pojedinačnih smještaja i sustavno istraživati sve aspekte udomiteljstva djece u Hrvatskoj.

Podaci pokazuju da je velik dio procesa smještanja djece u udomiteljske obitelji nestandardiziran i ostavljen procjeni pojedinih stručnjaka. Na taj način neujednačena kvaliteta skrbi prema podacima počinje već na razini odluke o izdvajanju djeteta te stručnjaci navode cijeli niz činitelja koji im odmažu u procesu izdvajanja djeteta iz obitelji. U smislu nestandardiziranog postupanja rječiti su i podaci o upućenosti udomitelja u individualne planove za udomljeno dijete, broju i kvaliteti kontakata djece s biološkim roditeljima, broju i kvaliteti kontakata djece i udomitelja s centrima za socijalnu skrb.

Konstatacija koju su 2002. godine dali Bošnjak i suradnici o tome da ne postoje nacionalni standardi za udomiteljsku skrb, vrijedi i danas, s tim da danas kad postoje pravi i stručni temelji udomiteljstva djece, ti standardi postaju još potrebniji. Kao što je poznato, standardi kvalitete su preduvjet za sustavno praćenje i nadzor neke djelatnosti, a također i značajna pomoć pri evaluaciji ishoda.

S obzirom na činjenicu da postojanje podataka dobivenih znanstvenim istraživanjima ili snimanjem stanja olakšava praćenje, analizu i planiranje mjera za unapređenje stanja, to prijedloge iskazane u dosad provedenim istraživanjima o potrebi longitudinalnih i posebice kvalitativnih, participativnih istraživanja, treba podržati. Također, potrebno je provoditi i evaluacijska istraživanja.

3.4. Literatura

1. Ajduković, M. i Sladović-Franz, B. (2004): Samoprocjene ponašanja mladih u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima u Hrvatskoj. Društvena istraživanja, 13., 6.; 1031-1054.
2. Ajduković, M., Sladović-Franz, B. i Kamenov, Ž. (2005): Stavovi stručnjaka socijalne skrbi prema izdvajanju djece iz obitelji i udomiteljstvu. Ljetopis Studijskoga centra socijalnog rada, 12., 1.; 39-66.
3. Ajduković, M., Sladović-Franz, B. i Kregar, K. (2005): Razlozi izdvajanja i obilježja života u primarnoj obitelji djece u javnoj skrbi. Dijete i društvo, 7., 2.; 328-354.
4. Bošnjak, V. i sur. (2002): Elementi socijalne politike i socijalne skrbi u Hrvatskoj. Procjena / pregled za UNICEF. UNICEF, Zagreb.
5. Brajša-Žganec, A., Keresteš, G. i Kuterovac Jagodić, G. (ur) (2005): Udomiteljstvo: skrb o djeci izvan vlastite obitelji. Priručnik za edukaciju stručnjaka. UISP, Zagreb.
6. Deklaracija o udomiteljstvu (2005). U: Brajša-Žganec, A., Keresteš, G. i Kuterovac Jagodić, G. (ur): Udomiteljstvo: skrb o djeci izvan vlastite obitelji. Priručnik za edukaciju stručnjaka. UISP, Zagreb, 169-171.
7. Družić Ljubotina O., Kletečki Radović, M. i Jelača, N. (2005): Socio-demografska obilježja i iskustva udomiteljskih obitelji. Ljetopis Studijskoga centra socijalnog rada, 12., 1.; 89-105.
8. Forum za kvalitetno udomiteljstvo djece. www.udomiteljizadjecu.hr
9. Herenčić, M. i Mihanović, V. (2006): Kvalitativna analiza udomiteljstva djece s teškoćama u Republici Hrvatskoj - stanje i perspektive. Udruga za promicanje inkluzije, Zagreb.
10. Izvješće o radu Pravobranitelja za djecu za 2004. godinu. www.dijete.hr
11. Izvješće o radu Ureda pravobranitelja za djecu za 2005. godinu. www.dijete.hr
12. Izvješće o radu Pravobranitelja za djecu za 2007. godinu. www.dijete.hr
13. Jenson, J. M. and Fraser, M. W. (2006): Social Policy for Children and Families. SAGE Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.
14. Kletečki Radović, M. i Kregar Orešković, K. (2005): Kvalitativna analiza iskustva udomitelja. Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 12., 1.; 67-88.
15. Kregar Klaudija (2004): Socijalna podrška djece smještene u dječje domove i udomiteljske obitelji. Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 11., 2.; 229-247.
16. Kregar Orešković, K. i Rajhvajn, L. (2007): Obilježja života i psihosocijalne potrebe mladića i djevojaka koji odrastaju u udomiteljskim obiteljima. Dijete i društvo, 9., 1.; 63-88.
17. Musić, L. (2005): Udomiteljstvo djece u nekim odlukama Europskoga suda za ljudska prava. Dijete i društvo, 7., 2.; 369-381.
18. Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine (2006). Vlada Republike Hrvatske i Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb.
19. Odluka o utvrđivanju mreže domova socijalne skrbi i djelatnosti socijalne skrbi (2006). www.mzss.hr
20. Quality4children. Standardi za izvanobiteljsku skrb o djeci u Europi. FICE International, IFCO, SOS-Kinderdorf International. www.quality4children.info
21. Pravilnik o uvjetima za obavljanje udomiteljstva i postupku za odobravanje, obnavljanje i oduzimanje dozvole za obavljanje udomiteljstva (2004). Narodne novine, br. 95.
22. Pravilnik o stambenim, socijalnim i drugim uvjetima za obavljanje udomiteljstva (2008). Narodne novine, br. 48.
23. Pravilnik o sadržaju i trajanju osposobljavanja i edukacije udomiteljske obitelji (2008). Narodne novine, br. 48.
24. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja evidencije udomiteljskih obitelji, registra udomiteljskih obitelji i smještenih korisnika te sadržaju formulara izvješća udomitelja (2008). Narodne novine, br. 48.
25. Puljiz, V. i Bouillet, D. (ur) (2003): Nacionalna obiteljska politika. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb.
26. Radočaj, T. (2005): Deinstitutionalizaciju treba početi od najmlađih. Dijete i društvo, 7., 2.; 355-368.
27. Radočaj, T. (2008): Polazišta u planiranju i provođenju UNICEF-ova programa "Svako dijete treba obitelj". U: Ajduković, M. i Radočaj, T. (ur.): Pravo djeteta na život u obitelji. UNICEF, Zagreb, str. 17-25.
28. Sladović-Franz, B. i Mujkanović, Đ. (2003): Percepcija socijalne podrške djeci u dječjim domovima i u udomiteljskim obiteljima. Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 10., 2.; 161-170.
29. Sladović-Franz, B. (2004a): Mišljenje stručnjaka o izdvajanju djece iz obitelji: rezultati intervjua. Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 11., 1.; 115-130.
30. Sladović-Franz, B. (2004b): Odabir izvanobiteljskog smještaja djece ugroženog razvoja u obitelji. Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada, 11., 2.; 215-228.
31. Udomiteljstvo u Hrvatskoj (2008). Izvještaj pripremljen za Fond Ujedinjenih naroda za djecu - Ured za Hrvatsku. Puls, Zagreb.
32. Zaključci Odbora za prava djeteta: Hrvatska. Dijete i društvo, 6., 2.; 579-592.
33. Zakon o udomiteljstvu (2007). Narodne novine br. 79.
34. Žic-Grgat, B. (2006): Udomiteljstvo: skrb o djeci izvan vlastite obitelji. Vodič za edukaciju udomitelja. UISP, Zagreb.
35. Žic-Grgat, B. i Jelavić, M. (2005): Institucionalna skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi i perspektive razvoja skrbi o djeci izvan obitelji. Dijete i društvo, 7., 2.; 297-327.
36. Žganec, N. (2003): Obiteljska politika i socijalna skrb. U: Puljiz, V. i Bouillet, D. (ur.): Nacionalna obiteljska politika. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, str. 223-238.
37. Žganec, N. (2005): Socijalna skrb u Republici Hrvatskoj. U: Brajša-Žganec, A., Keresteš, G. i Kuterovac Jagodić, G. (ur): Udomiteljstvo: skrb o djeci izvan vlastite obitelji. Priručnik za edukaciju stručnjaka. UISP, Zagreb, 1-8.
38. Žganec, N. i Kujundžić, M. (2003): Djeca i institucijska skrb. Dijete i društvo, 5., 2-3; 189-203.
39. Young, E. i Quinn, L. (2007): Pisanje djelotvornih prijedloga za javne politike. DIM, Zagreb.

3.5. Prilozi

Prilog br. 1 Osnovni podaci o znanstvenim projektima

1. "Mogućnosti unapređivanja skrbi za djecu izdvojenu iz obitelji"

Projekt je u razdoblju od 2000. do 2003. godine proveo Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s Ministarstvom rada i socijalne skrbi. Opći cilj projekta odnosi se na utvrđivanje psihosocijalnih potreba djece izdvojene iz obitelji i smještene u dječje domove ili udomiteljske obitelji. Ispitane su različite skupine djece u dobi od 10 do 16 godina: djeca smještena u dječjim domovima (N=263), SOS Dječjem selu (N=127), Nuevo Futuro (N=60) i udomiteljskim obiteljima (N=112), djeca iste dobi koja žive u svojim primarnim obiteljima (N=200) te udomitelji (N=79). (Ajduković i Sladović Franz, 2003; Ajduković, Sladović Franz i Kregar, 2005).

2. "Evaluacijsko istraživanje mjera zaštite djece ugroženog razvoja u obitelji"

Projekt je tijekom 2003. i 2004. godine proveo Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s Državnim zavodom za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Svrha projekta bila je evaluacija postojeće prakse zaštite djece čiji je razvoj ugrožen u vlastitoj obitelji. Projekt je uključivao analizu dokumentacije 34 djece izdvojene iz obitelji i smještene u ustanove socijalne skrbi (22) i u udomiteljske obitelji (12), intervju s 22 i fokusne grupe sa 112 stručnjaka. (Sladović Franz, 2004).

3. "Longitudinalno praćenje djece u javnoj skrbi: psihosocijalne potrebe djece u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima" koje, počevši od 2005. godine, provodi Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu uz sufinanciranje Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, kao dio šireg projekta pod nazivom "Djeca, mladi, obitelj i socijalni razvoj Hrvatske", čiji je voditelj prof. dr. sc. Marina Ajduković. Projekt je usmjeren na stjecanje uvida u psihosocijalno funkcioniranje i okolnosti življenja mladih u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima. Projekt prati djecu iz uzoraka formiranih u projektu "Mogućnosti unapređivanja skrbi za djecu izdvojenu iz obitelji". Prati 62 od 112 udomljene djece i 52 (od 79) udomitelja (Kregar Orešković i Rajhvajn, 2007).

4. "Specijalizirano udomiteljstvo - kvalitativna analiza postojećeg stanja udomiteljstva djece s teškoćama u RH"

Projekt je tijekom 2002. godine provela Udruga za promicanje inkluzije u suradnji s Državnim zavodom za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Cilj projekta odnosio se na ispitivanje kvalitete života udomljene djece s teškoćama u razvoju. Ispitana je 121 udomiteljska obitelj (Čakovec, Đakovo, Koprivnica, Sisak, Varaždin, Virovitica, Vrbovec, Zagreb) te 218 djece do 18 godina s teškoćama u razvoju koje te obitelji udomljuju (Herenčić i Mihanović, 2006).

Prilog br. 2 Sažeti prikaz iskustva udomitelja

S ciljem da se dobije uvid u iskustvo udomitelja u obavljanju udomiteljstva, vođen je intervju sa 76 udomitelja. (Pitanje: "Molimo Vas da nam opišete svoje iskustvo kao udomitelja.") Na temelju podataka dobivenih kroz intervju autorice Kletečki Radović i Kregar Orešković (2005) grade pokusnu teoriju o iskustvu udomiteljstva. Sažeti prikaz u ovoj je tablici:

Apstrahirane kategorije dobivene istraživanjem	Specifični podaci
1. OKOLNOSTI KOJE PRETHODE UDOMLJAVANJU	
Okolnosti izdvajanja djeteta iz primarne obitelji	Okolnosti koje udomitelji opisuju kao važne za prilagodbu.
Obilježja djeteta u trenutku udomljavanja	Udomitelji zamjećuju i navode različite, složene - obrazovne, socijalne, emocionalne i bihevioralne poteškoće.
2. OKOLNOSTI ŽIVOTA U UDOMITELJSKOJ OBITELJI	
Proces prilagodbe djeteta i udomiteljske obitelji	Udomitelji razlikuju dvije faze: 1) težak početak ili početak prilagodbe 2) prilagodba na život u udomiteljskoj obitelji.
Razvoj privrženosti između udomljena djeteta i udomitelja	Izjave udomitelja upućuju na postojanje privrženosti između njih i djeteta te na to da organizacija života u udomiteljskoj obitelji to omogućava.
Specifični djetetovi problemi (bio-psiho-socijalne karakteristike)	Udomitelji upućuju na probleme koji otežavaju udomiteljstvo - problemi u ponašanju i učenju, pubertetske specifičnosti, hiperaktivnost, kronične bolesti.
Odnos udomljena djeteta i udomitelja s biološkim roditeljima	Udomitelji razlikuju: - odnose bez većih problema - odnose u kojima biološki roditelji svojim ponašanjem otežavaju proces prilagodbe i stvaranje uvjeta za pravilan rast i razvoj djeteta.
Udomiteljsko razumijevanje složenosti udomiteljstva	Udomitelji: - prepoznaju složenost i zahtjevnost udomljavanja djece - percipiraju udomiteljstvo kao odgovorno zanimanje.
3. PODRŠKA I PRAĆENJE STRUČNIH SLUŽBI	
Odnos udomitelja s centrom za socijalnu skrb i s ostalim stručnim službama (škola, dom zdravlja...)	Nedovoljna podrška centra za socijalnu skrb udomiteljima. Problemi administrativnoga tipa. Osjećaj nedovoljne brige i pažnje za posao koji obavljaju.

Prilog br. 3

Izvod iz Zaključaka Odbora za prava djeteta donesenog na sjednici 20. 9. 2004. nakon što je pregledano Drugo periodično izvješće Republike Hrvatske:

25. Odbor cijeni činjenicu da država članica načelo najboljeg djetetova interesa smatra ključnim za razvijanje zakonodavstva, programa i politike koji se odnose na djecu, i upoznat je s napretkom koji je na ovome području ostvaren, ali ga i dalje zabrinjava njegova nepotpuna primjena i pravodobna integracija u implementaciju politike i programa države članice, kao i u administrativne i sudske odluke.

26. Odbor preporučuje da se načelo "najboljeg djetetova interesa" iz članka 3. sustavno implementira u sudske i administrativne odluke, kao i u programe, projekte i usluge koje se odnose na djecu u raznim situacijama, a posebno na ranjive i manjinske skupine. (str. 582-583)

29. Odbor pozdravlja trud koji je država članica uložila u promicanje poštovanja djetetovih stavova. Odbor je i dalje zabrinut što se opće načelo izloženo u članku 12. Konvencije ne provodi u obitelji, školi i drugim institucijama u dovoljnoj mjeri te da se ono ne primjenjuje u potpunosti i da nije propisno integrirano u praksu donošenja sudskih i administrativnih odluka, kao ni u implementaciju zakona, politike i programa države članice.

30. Odbor preporučuje da se poradi na osiguravanju implementacije načela poštovanja djetetovih stavova. U tome smislu, poseban naglasak treba staviti na pravo svakog djeteta na sudjelovanje u obitelji, školi, u drugim institucijama i tijelima, kao i u širem društvu, s time da se posebna pozornost treba posvetiti djeci pripadnicima ranjivih i manjinskih skupina.

Ovo opće načelo mora biti vidljivo u svim zakonima, sudskim i administrativnim odlukama, politici i programima koji se odnose na djecu.

Treba raditi na podizanju svijesti šire javnosti, kao i obrazovanju i obuci stručnjaka, o implementiranju ovog načela, a treba provoditi i redovito nadzirati mjere kojima se poštuju stavovi djece te utjecaj samih mjera na djecu. (str. 583)

41. Odbor izražava svoju zabrinutost radi činjenice da je velik broj djece lišene roditeljske skrbi ili djece koja su izgubila kontakt sa svojim obiteljima, smješten u institucije ili posvojen te niskom kvalitetom skrbi i tretmana koji se takvoj djeci pružaju. Odbor također zabrinjava očito nedovoljan nadzor smještaja.

42. Odbor savjetuje državi članici da osigura visoki prioritet u pružanju pomoći obiteljima kako bi se spriječilo smještanje u institucije koje pružaju alternativnu skrb. Odbor preporučuje da država članica u zamjenskoj skrbi promiče pomoć zasnovanu na obitelji kao obliku alternativne skrbi te da se pobrine da institucija bude samo krajnji izlaz u smislu da je profesionalno indicirana i da se provodi u najboljem djetetovu interesu te da u redovitim razmacima obavlja pregled smještaja djece, u smislu članka 25. Odbor također savjetuje državi članici da razvije standarde kvalitete zamjenske skrbi i da bitno reducira vrijeme koje djeca, lišena roditeljske skrbi, provode u institucijama. Nadalje, preporučuje dodjelu prikladnih sredstava za osiguravanje ispravnog funkcioniranja i nadzora institucija koje pružaju skrb i zamjensku skrb. (str. 585)

Prilog br. 4

Prijedlog mjera za poboljšanje kvalitete života udomljene djece s teškoćama u razvoju

Herenčić i Mihanović (2006., str. 101-116) daju opsežan prijedlog mjera na temelju vlastitog istraživanja provedenog 2002. godine te ga nadopunjuju na temelju procjene stanja 2006. godine. Osnovni elementi toga prijedloga sažeti su u tablici:

Prema stanju 2002. godine	Prema stanju 2006. godine
1. Smještaj u udomiteljsku obitelj na području djetetova mjesta boravka. Prioritet - smještaj u srodničku obitelj. Braću i sestre smještati zajedno. Poželjno da svako dijete ima svoju sobu - svakako osigurati vlastiti prostor / stvari. Okućnice urediti dijelom i kao prostor za igru. Blizina odgojno-obrazovne ustanove, zdravstvene ustanove, javnih i rekreacijskih objekata. Udomitelj treba preuzeti brigu za kontakte s biološkim roditeljima.	1. Osiguranje djetetova odrastanja u obiteljskoj atmosferi.
2. Proces smještaja djeteta urediti preko CZSS-a i Županijskoga referalnoga centra.	2. Promicanje udomiteljstva.
3. Referalni centar ima multidisciplinarnu stručnu službu. Stručna služba kreira sustav potpore prilagođen individualnim potrebama. Udomitelj uključen u timski rad stručne službe.	3. Osnivanje stručnih službi (specijalizirani timovi za udomiteljstvo, agencije za udomiteljstvo).
4. Edukaciju udomitelja provodi Stručni tim Županijskog referalnog centra.	4. Kontinuirano praćenje i vrednovanje usluga.
5. Županijski referalni centar trebao bi voditi evidenciju udomitelja. Prije prvog udomljavanja udomitelji prolaze osnovnu edukaciju.	5. Profesionalizacija udomiteljstva.
6. Dvije vrste udomiteljskih obitelji koje skrbe za djecu s teškoćama u razvoju. Naziv: specijalizirana udomiteljska obitelj (razrađen je i predložen način financiranja naknada za smještaj djece s teškoćama u razvoju).	
7. Dvije vrste vanjskoga nadzora nad radom županijskih referalnih centara (lokalno i nacionalno).	
8. Državna tijela zadužiti za senzibilizaciju javnosti o važnosti odrastanja u obitelji.	
9. Jedanput na godinu ovlašteno tijelo treba organizirati savjetovanje - cilj, analiza i planiranje razvoja.	
10. Zagovarati pravo roditelja udomljene djece s teškoćama u razvoju na doplatu za djecu i način njegova korištenja.	

4.

Analiza stanja

s prijedlozima za unapređenje

udomiteljstva za djecu

iz perspektive stručnjaka

4.1. Uvod

Analiza stanja udomiteljstva za djecu iz perspektive stručnjaka načinjena je na temelju podataka prikupljenih na četiri stručna skupa održana u organizaciji UNICEF-ova Ureda za Hrvatsku. Sva četiri stručna skupa, na kojima je sudjelovalo ukupno 237 sudionika, stručnjaka i udomitelja⁴, tekla je prema istome programu.⁵ U prvome dijelu predstavljen je pregled UNICEF-ovih aktivnosti u Hrvatskoj na području deinstitutionalizacije skrbi za djecu i unapređenju udomiteljstva djece, a potom analiza stanja udomiteljstva djece u RH s prijedlogom smjernica za unapređenje. Slijedilo je predstavljanje iskustva županijskih timova podrške udomiteljstvu te rasprava o preporukama za unapređenje stanja udomiteljstva u RH. Nakon zaključne rasprave prikazan je film Roberta Zuberu "Slučajni sin". Tako strukturirani jednodnevni stručni skupovi održani su u Splitu, Rijeci, Belome Manastiru i Zagrebu u razdoblju od 5. rujna do 10. prosinca 2008. godine.

Rasprava o preporukama za unapređenje stanja udomiteljstva u Republici Hrvatskoj zbivala se u malim grupama stručnjaka i udomitelja iz pojedine županije. Tijekom rada u grupama stručnjaci su svoju procjenu⁶ stanja udomiteljstva djece u svojoj županiji bilježili prvo na individualnoj listi (N=144), a potom tijekom rasprave formulirali zajedničku procjenu i zabilježili je na grupni (županijski) poster (N=17), odnosno zapisnike sa završne rasprave (N=3). Svi navedeni materijali prvo su doslovce prepisani⁷, a potom analizirani u odnosu na procjenu stanja udomiteljstva za djecu u pojedinim županijama i u odnosu na usklađenost mjera za unapređenje stanja predloženih od stručnjaka s prijedlogom smjernica danih u UNICEF-ovu materijalu. Iako je na skupovima sudjelovao velik broj stručnjaka, neke su županije bile samo djelomično zastupljene (primjerice, ako su sudjelovali samo stručnjaci iz jednog centra za socijalnu skrb). Stoga dobivene procjene i prijedlozi možda nisu u slučaju svake županije najbolja reprezentativna mišljenja stručnjaka o stanju udomiteljstva za djecu u tim županijama.

Procjena stanja udomiteljstva za djecu u pojedinim županijama od stručnjaka načinjena je u odnosu na:

1. zadovoljstvo stručnjaka stanjem udomiteljstva za djecu
2. specifičnosti županija u vezi s udomiteljstvom djece
3. potencijalne prednosti županija za razvoj udomiteljstva
4. Poteškoće pojedinih županija u razvoju udomiteljstva za djecu.

Kako bi se utvrdila usklađenost prijedloga konkretnih mjera i aktivnosti za unapređenje udomiteljstva djece u pojedinim županijama, koje su stručnjaci iznijeli na stručnim skupovima s prijedlogom smjernica iznesenim u UNICEF-ovu materijalu, te su mjere prvo grupirane i predstavljene, a potom prokomentirane pod vidom vrste i stupnja usklađenosti.

4 Na sva četiri stručna skupa sudjelovalo je ukupno 24 udomitelja. Iako su njihovi doprinosi u raspravama bili izuzetno korisni, u ovome tekstu zbog velike razlike u broju sudionika iz te dvije skupine nije načinjena posebna analiza procjene stanja udomiteljstva za djecu iz perspektive udomitelja.

5 Programi su u prilogu (prilog 1).

6 Rasprava je tekla na ova 4 pitanja:

1. Koliko ste zadovoljni razvijenošću udomiteljstva za djecu u svojoj županiji?
2. Koje su specifičnosti vašeg područja /županije u vezi s udomiteljstvom djece?
3. Što od toga vidite kao potencijalnu prednost, a što kao poteškoću u razvoju udomiteljstva na vašem terenu?
4. Koje konkretne mjere/aktivnosti predlažete kako bi se unaprijedilo udomiteljstvo djece? Što bi na vašem terenu bilo učinkovito?

7 Skraćena verzija prijepisa nalazi se u prilogu (prilog 2).

4.2. Procjena stanja udomiteljstva za djecu iz perspektive stručnjaka

4.2.1. Zadovoljstvo stručnjaka stanjem udomiteljstva za djecu

Prema izjavama i opisima stručnjaka razlozi za zadovoljstvo stanjem udomiteljstva u pojedinim županijama vezani su uz:

- tradiciju i kontinuitet udomiteljstva u županiji ili dijelu županije
- mogućnost da se pokriju potrebe za udomljavanjem djece iz vlastite županije
- dostatan broj udomiteljskih obitelji
- rast kvalitete skrbi u udomiteljskim obiteljima
- kvalitetu novih udomiteljskih obitelji
- standard udomiteljskih obitelji
- suradnju centra za socijalnu skrb i udomitelja.

Nažalost, samo su stručnjaci iz dvije županije, i to Koprivničko-križevačke i Varaždinske, izjavili da su "općenito" ili "uglavnom" zadovoljni stanjem udomiteljstva za djecu u tim županijama. "Djelomično" ili "donekle" zadovoljni su stanjem udomiteljstva za djecu u svojoj županiji stručnjaci iz Bjelovarsko-bilogorske, Brodsko-posavske,

Karlovačke, Krapinsko-zagorske, Međimurske, Osječko-baranjske, Sisačko-moslavačke, Vukovarsko-srijemske i Zagrebačke županije. U tim je županijama zadovoljstvo stručnjaka vezano uz neki od gore spomenutih aspekata udomiteljstva, dok je nezadovoljstvo uglavnom vezano uz:

- nedovoljan broj udomiteljskih obitelji
- neravnomjernu razvijenost udomiteljstva u županiji
- nedostatak udomiteljskih obitelji za specifične skupine djece (djecu s posebnim potrebama, djecu s poremećajima u ponašanju, djecu romske nacionalnosti).

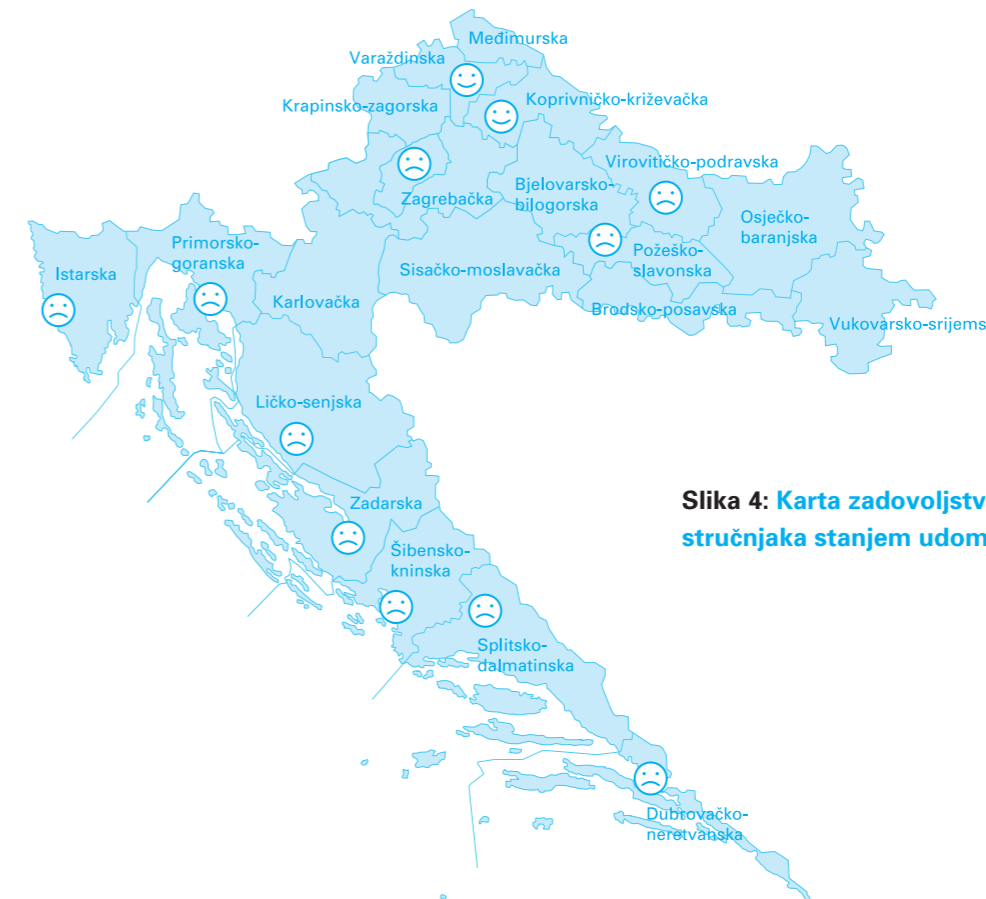
Ono što bi se moglo nazvati potpunim nezadovoljstvom stanjem udomiteljstva djece procijenili su stručnjaci za devet županija i Grad Zagreb. Tu pripadaju sve "primorske" županije, počevši od Dubrovačko-neretvanske i Splitsko-dalmatinske, preko Šibensko-kninske, Zadarske i Ličko-senjske pa do Primorsko-goranske i Istarske te dvije županije iz kontinentalnog dijela Hrvatske, i to Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska.

4.2.2. Specifičnosti županija vezane uz udomiteljstvo djece

Stručnjaci su naveli velik broj specifičnih obilježja svojih županija glede stanja i razvoja udomiteljstva za djecu. Iako se zaista radi o različitostima, neka slična obilježja županija ipak je bilo moguće prepoznati. Odnosi se to na nešto učestalije opise specifičnosti vezanih uz:

- tradiciju udomiteljstva
- prevladavanje srodničkog udomiteljstva
- postojanje potrebe za specijaliziranim udomiteljstvom
- mali broj djece koja trebaju smještaj / udomljenje
- specifičan način života koji ne ide u prilog razvoju udomiteljstva (turizam, nezaposlenost, zaposlenost u gradovima, prevladavanje starije populacije i sl.)
- nezainteresiranost stanovništva za udomiteljstvo
- poteškoće u smještaju djece romske nacionalnosti u udomiteljske obitelji.

Slika 4: Karta zadovoljstva i nezadovoljstva stručnjaka stanjem udomiteljstva djece u RH

O značenju tradicije udomiteljstva govorili su stručnjaci iz osam županija. Međutim, u slučajevima nekih županija, (primjerice Krapinsko-zagorske), ta je tradicija vezana uz određeno uže područje i nije u funkciji razvoja udomiteljstva u cijeloj županiji. To se može zaključiti prema navodima gdje broj udomiteljskih obitelji opada, gdje su udomitelji prepušteni sami sebi, a i po tome što nema timova za udomiteljstvo u centrima socijalne skrbi. U nekim drugim županijama tradicija jest u funkciji razvoja udomiteljstva iako je također češće vezana uz dijelove županije nego županiju u cjelini. Primjerice, stručnjaci iz Karlovačke županije navode kako se, između ostalog i zahvaljujući tradiciji, u novije vrijeme bilježi porast broja mladih udomiteljskih obitelji. Ili, pak, kao što navode stručnjaci Brodsko-posavske županije, specifičnije s područja Nove Gradiške, tradicija je u funkciji razvoja novih oblika udomiteljstva (za male bebe i specijaliziranog udomiteljstva).

Srodničko udomiteljstvo kao najčešći oblik udomiteljstva djece prepoznato je u devet županija. Stručnjaci su takvom statusu srodničkog udomiteljstva pridavali različita značenja. Prema jednim, to je najbolje rješenje za razvoj djeteta jer ono ostaje u krugu obitelji, odnosno poznatih odraslih osoba (primjerice Karlovačka, Ličko-senjska županija). Drugi stručnjaci naglašavaju kako udomitelji srodnici ne surađuju jednako kvalitetno kao drugi udomitelji s centrom za socijalnu skrb, odnosno, kako nisu zainteresirani za bavljenje udomiteljstvom i s nesrodničkom djecom, ne pridonose razvoju udomiteljstva (primjerice Zagrebačka županija).

Višestruke perspektive pojavile su se i u odnosu na specijalizirano udomiteljstvo. Tu je primarna dihotomija na planu razvijenost-nerazvijenost specijaliziranog udomiteljstva.

U nekim županijama ta je vrsta udomiteljstva za djecu prema procjeni stručnjaka iznimno dobro razvijena (primjerice u Karlovačkoj i Varaždinskoj), dok su neke druge županije tek u fazi prepoznavanja naglašene potrebe upravo za specijaliziranim udomiteljstvom (primjerice Primorsko-goranska, Osječko-baranjska). Iako se u slučaju smještanja u udomiteljsku obitelj djece romske nacionalnosti ne radi o specijaliziranom udomiteljstvu, procjene stručnjaka iz nekih županija (primjerice Međimurske, Osječko-baranjske, Sisačko-moslavačke) o nedostatku udomiteljskih obitelji upravo za tu djecu mogu se uključiti u zajedničku procjenu o izraženoj potrebi za većim brojem udomiteljskih obitelji senzibiliziranih i spremnih za skrb o specifičnim skupinama djece.

Stručnjaci jednog dijela županija (primjerice Dubrovačko-neretvanske i Šibensko-kninske) naglašavaju kako u njihovoj županiji ne postoji izraženija potreba za smještanjem djece u udomiteljske obitelji te na taj način donekle objašnjavaju nerazvijenost udomiteljstva u vlastitoj županiji. U tim i drugim županijama (Istarska, Krapinsko-zagorska, Požeško-slavonska, Primorsko-goranska, Zagrebačka) stručnjaci su također kao jedno od važnih obilježja županije istaknuli i nezainteresiranost stanovništva za udomiteljsku ulogu, odnosno status i djelatnost. Ta se nezainteresiranost stanovništva za udomiteljstvo u različitim županijama različito tumači. Stručnjaci županija smještenih uz more navode da su dobri stambeni uvjeti stanovništva uglavnom u funkciji turizma. Nezaposlenost i siromaštvo stanovništva naglasili su stručnjaci s područja Požeško-slavonske i Vukovarsko-srijemske županije. Prema procjeni stručnjaka zainteresiranost, ali ne uvijek i potencijali, za bavljenje udomiteljstvom postoje kod doseljenog stanovništva u Istarskoj, Primorsko-goranskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji.

4.2.3.

Potencijalne prednosti županija za razvoj udomiteljstva

Na pitanje što od navedenih specifičnosti vide kao potencijalnu prednost za udomiteljstvo djece na svome području, stručnjaci su generirali velik broj različitih odgovora. Više puta spomenute prednosti odnose se na:

- postojanje tradicije udomiteljstva
- postojanje i rad udruga udomitelja
- postojanje tima za udomiteljstvo u centru za socijalnu skrb
- veći broj educiranih udomitelja
- neopterećenost javnosti negativnom percepcijom udomiteljstva.

Kao što je već spomenuto, tradicija u udomljavaњу djece značajna je posebnost jednog dijela županija. Prema mišljenju jednog dijela stručnjaka (primjerice iz Varaždinske, Virovitičko-podravske i Zagrebačke županije), ta specifičnost je istodobno prednost tih županija radi toga što se kroz dugi niz godina stanovništvo senzibiliziralo za pitanja udomiteljstva, a također i ključne institucije poput vrtića, škola i zdravstvenih institucija. Prednost tradicije opisana je i kroz bolju suradnju stručnjaka i udomiteljskih obitelji.

Postojanje i aktivan rad udruga udomitelja kao potencijalnu prednost na svome području istaknuli su stručnjaci nekoliko županija - Istarske, Koprivničko-križevačke, Splitsko-dalmatinske, Varaždinske, Zagrebačke. Bilo da djeluju više godina, bilo da su nedavno osnovane, udruge

udomitelja prema mišljenju stručnjaka značajno pridonose promociji udomiteljstva i stalnom rastu kvalitete skrbi u udomiteljskim obiteljima.

Postojanje jednog ili više timova za udomiteljstvo u centrima za socijalnu skrb prema mišljenju stručnjaka značajan je potencijal i prednost njihovih županija za razvoj udomiteljstva na tim područjima (primjerice Karlovačka, Koprivničko-križevačka, Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska županija). Važno je istaknuti kako su i udomitelji s područja Zagrebačke, Varaždinske i Međimurske županije istaknuli kako je jedna od najvećih prednosti tih županija "trud koji ulažu stručnjaci centara za socijalnu skrb", odnosno njihova "izvrsna suradnja sa stručnjacima centra za socijalnu skrb".

Bilo da se radi o novim ili o dugogodišnjim udomiteljima stručnjaci iz nekoliko županija (primjerice Dubrovačko-neretvanske, Varaždinske, Zagrebačke) procijenili su educiranost udomitelja kao jednu od najvećih prednosti za razvoj udomiteljstva djece u svojoj županiji.

Stručnjaci koji profesionalno djeluju u županijama bez tradicije u udomiteljstvu djece (primjerice Istarska, Primorsko-goranska i Vukovarsko-srijemska županija) isticali su kao svoju posebnu prednost neopterećenost javnosti negativnom percepcijom udomiteljstva te pretpostavku kako bi zbog toga budući udomitelji mogli imati zdraviju i kvalitetniju motivaciju za bavljenje udomiteljstvom djece te biti bolje informirani i educirani.

4.2.4.

Poteškoće županija u razvoju udomiteljstva za djecu

Kao odgovore na pitanje što od navedenih specifičnosti vide kao potencijalne poteškoće za udomiteljstvo djece na svome području, stručnjaci su davali opsežne odgovore. Općenito se može reći da je broj odgovora o potencijalnim poteškoćama izjednačen s brojem odgovora o potencijalnim prednostima županija. Nadalje se kao mogući zaključak nameće i to da jedne te iste specifičnosti stručnjaci istodobno vide i kao potencijalne prednosti i kao potencijalne nedostatke. Najbolji primjer za to je već spominjana tradicija udomiteljstva. Kad na tradiciju gledaju kao na potencijalnu poteškoću, stručnjaci uglavnom ističu nisku ili nižu kvalitetu skrbi za djecu na područjima gdje prevladava tradicija ili "generacijsko" udomiteljstvo, kao i nedovoljnu educiranost i suradljivost dugogodišnjih udomitelja (primjerice Karlovačka i Virovitičko-podravska županija).

Među preostalim brojnim poteškoćama dvije zaslužuju posebnu pozornost.

S jedne strane zbog pojavnosti u više županija, a s druge strane zbog raznolikih načina na koje su o tim poteškoćama stručnjaci progovorili.

Radi se o:

- nezainteresiranosti stanovništva županije za udomiteljstvo
- nedovoljnom broju stručnjaka koji izravno rade na razvoju udomiteljstva.

O nezainteresiranosti stanovništva za udomiteljstvo djece govorili su stručnjaci većeg broja županija, kao što su primjerice Dubrovačko-neretvanska, Istarska, Krapinsko-zagorska, Osječko-baranjska, Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska, Vukovarsko-srijemska i Zadarska županija. Pritom su jedni govorili o nezainteresiranosti općenito, a drugi specifično, govoreći primjerice o neinformiranosti i neobrazovanosti stanovništva glede teme udomiteljstva, o predrasudama prema specifičnim skupinama djece ili pak o turizmu kao prioritetu pred bilo kojom drugom djelatnosti, pa tako i pred udomiteljstvom djece.

O nedovoljnom broju stručnjaka koji izravno rade na razvoju udomiteljstva također je izvijestio veći broj stručnjaka iz različitih županija kao što su primjerice Brodsko-posavska, Ličko-senjska, Osječko-baranjska, Splitsko-dalmatinska, Varaždinska i Zagrebačka županija. O toj poteškoći stručnjaci su uglavnom izvještavali na jedan od dva načina. Govorili su o premalom, odnosno nedovoljnom broju stručnjaka koji rade na razvoju udomiteljstva u njihovim županijama. Također su govorili o nedostacima koji proizlaze iz činjenice da timovi za udomiteljstvo nisu formirani u svim centrima za socijalnu skrb. S druge strane govorili su o problemima koji se pojavljuju u radu s udomiteljima i udomljenom djecom u slučajevima velike fluktuacije stručnih djelatnika na pojedinim područjima (primjerice Ličko-senjska županija).

4.3.

Prijedlozi za unapređenje udomiteljstva djece iz perspektive stručnjaka

Kao što je iz priloga 2 vidljivo, lista prijedloga koje su generirali stručni djelatnici duža je od liste zadovoljstva stanjem ili pak liste potencijalnih prednosti i poteškoća. Prijedlozi stručnjaka grupirani su s obzirom na njihov specifičan sadržaj u devet skupina. Te skupine, odnosno širi prijedlozi, u tablici 12 poredani su po učestalosti javljanja pripadajućih specifičnih prijedloga.

Tablica 12: Prijedlozi stručnjaka za unapređenje udomiteljstva za djecu

Prijedlozi:	Specifični prijedlozi - sadržaji i načini ostvarenja:
<p>Specifičnija i snažnija promocija udomiteljstva - senzibilizacija stanovništva</p>	<ul style="list-style-type: none"> • promotivne kampanje na lokalnoj razini - uključivanje lokalnih političara i javnih osoba • zajedničke, koordinirane kampanje većeg broja županija • poticati izgradnju političke volje za razvoj urbanog udomiteljstva • javno predstavljanje udomiteljskih obitelji • razraditi strategiju za povećanje broja zadovoljnih udomitelja • omogućiti prenošenje pozitivnih iskustava udomitelja • profesionalizacija specijaliziranog udomiteljstva • profesionalizacija kao mogućnost za mlađe udomitelje • publiciranje specijaliziranog lista s ciljem razmjena iskustava udomitelja, ujednačavanja kvalitete skrbi i davanja potpore • objavljivanje prigodnih materijala - brošure, lokalnih listova - demistificirati udomiteljstvo - stalno pojašnjavati što je udomiteljstvo i kako se razlikuje od posvojenja
<p>Promjene u organizaciji rada stručnjaka</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rasteretiti stručnjake u timovima za udomiteljstvo od drugih poslova; • formirati mobilne službe potpore udomiteljima • formirati tim za udomiteljstvo u svim županijama • formirati tim za udomiteljstvo u svim centrima za socijalnu skrb bez obzira na aktualni broj udomitelja - s ciljem da razvijaju udomiteljstvo • osigurati sredstva i više stručnih djelatnika za rad na tome području • formirati posebne timove za udomiteljstvo djece • klizno radno vrijeme u centru za socijalnu skrb - uvesti rad poslije podne radi dostupnosti korisnicima • izbjegavati česte promjene stručnih radnika koji rade na udomiteljstvu • osigurati dostupnost timova 24 sata - službeno vozilo za timove

Prijedlozi:	Specifični prijedlozi - sadržaji i načini ostvarenja:
Konceptualne promjene	<ul style="list-style-type: none"> • proširiti lepezu oblika skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi • mijenjati politiku centara za socijalnu skrb - djecu smještati u udomiteljske obitelji, a ne u dječje domove • standardizirati proceduru odlučivanja o smještaju izvan vlastite obitelji i postupke tijekom smještaja • definirati postupak selekcije novih udomitelja • jedanput na godinu evaluirati rad svih stručnih djelatnika prema dogovorenim kriterijima • dopunom zakona omogućiti da udomitelji postanu stranka u postupku (umještači) • dopunom zakona omogućiti osnivanja agencija i profesionalizaciju udomiteljstva • dopunom zakona omogućiti nove vrste udomiteljstva (dnevno-poludnevno, hitno, vikend) • povećati prava udomitelja - materijalna i na razini usluga • decentralizacija sredstava socijalne skrbi - lokalna razina se lakše dogovara o svojim potrebama • tražiti financijsku potporu kroz projekte Vijeća Europe • osigurati plaćanje "hladnoga pogona" - udomitelja koji su prazni dok čekaju odluku suda o smještaju
Umrežavanje službi	<ul style="list-style-type: none"> • timski pristup individualnom planiranju • bolje međusobno informiranje • povezivanje s institucijama za djecu • informiranje lokalnih institucija o pravima udomitelja - zavod za mirovinsko osiguranje, liječnici • iskoristiti potencijale Obiteljskih centara za potporu i usluge udomiteljima i udomljenoj djeci • poticati povezanost udomiteljskih obitelji s dječjim domovima - smještaj djece iz doma u obitelj tijekom blagdana
Edukacija i potpora udomitelja	<ul style="list-style-type: none"> • redovita edukacija za sve udomitelje • edukacija mlađih članova obitelji koji su ostali bez posla kao potencijalnih udomitelja • radionice za potencijalne udomitelje • redovita edukacija za sve udomitelje • redovita supervizija udomitelja • redovito praćenje kvalitete skrbi u udomiteljskim obiteljima • aktivnosti u romskim naseljima za pripremu potencijalnih udomitelja • osnaživanje romskih obitelji u kojima postoje minimalni uvjeti za udomiteljstvo djece
Rad s udomljenom djecom	<ul style="list-style-type: none"> • priprema djece za odlazak iz udomiteljske obitelji • stambene zajednice za udomljenu djecu • grupe potpore djeci tijekom udomljavanja prema dobnim skupinama • edukacija djece u dječjim domovima kod prijelaza u udomiteljsku obitelj • kontinuirano praćenje udomljene djece sa stručnjakom koji ih dobro poznaje
Rad s biološkim obiteljima	<ul style="list-style-type: none"> • prevencija izdvajanja djeteta iz obitelji • kontinuirani rad s obiteljima • osposobljavanje bioloških roditelja za povratak djeteta u obitelj • radionice za biološke roditelje u vezi s izdvajanjem djece
Povezivanje udomitelja	<ul style="list-style-type: none"> • poticati osnivanje udruga udomitelja • povezivati udomitelje kroz aktivnosti centra za socijalnu skrb • animirati udomitelje na međusobno druženje i razmjenu iskustava
Edukacija i potpora stručnjaka	<ul style="list-style-type: none"> • redovita edukacija • redovita supervizija

4.4. Prilozi

Prilog 1 Programi stručnih skupova

Ured UNICEF-a za Hrvatsku
Program "Svako dijete treba obitelj"

REGIONALNI STRUČNI SKUPOVI O UDOMITELJSKOJ SKRBI ZA DJECU U REPUBLICI HRVATSKOJ

1. Split, 5. rujna 2008., Gradska knjižnica Marka Marulića
2. Rijeka, 30. listopada 2008., Hotel Bonavia
3. Beli Manastir, 14. studenog, 2008., Hotel Patria
4. Zagreb, 10. prosinca, 2008., Hotel Four Points by Sheraton Panorama

PROGRAM STRUČNIH SKUPOVA

10,00 - 10,30 h	Otvaranje skupa Pregled dosadašnjih aktivnosti UNICEF-a u Hrvatskoj na području deinstitutionalizacije skrbi o djeci i unapređenju udomiteljstva djece (Tanja Radočaj, UNICEF)
10,30 - 11,15 h	Analiza stanja udomiteljstva djece u RH i preporuke za unapređenje (Antonija Žižak, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet)
11,15 - 11,45 h	Iskustva županijskih timova podrške udomiteljstvu
11,45 - 12,00 h	Pitanja i diskusija
12,00 - 12,30 h	Pauza
12,30 - 13,15 h	Rasprava o preporukama za unapređenje udomiteljstva djece (u manjim skupinama, po županijama)
13,15 - 14,00 h	Zaključci i preporuke
14,00 - 15,00 h	Ručak
15,00 - 16,15 h	Projekcija filma "Slučajni sin" Roberta Zubera
16,15 - 16,30 h	Diskusija, zatvaranje skupa

Prilog 2

Procjena stanja udomiteljstva djece u pojedinim županijama sa stručne strane - skraćena verzija prijepisa

ZADOVOLJSTVO

Županija	Obilježja zadovoljstva
Bjelovarsko-bilogorska	Relativno zadovoljni. Različiti stupnjevi razvijenosti udomiteljstva u županiji. Mali broj udomitelja, nespremnost za udomljavanje adolescenata i djece s posebnim potrebama.
Brodsko-posavska	Za ovlasti CZSS-a Nova Gradiška u potpunosti zadovoljni (101 dijete udomljeno u tom području - 50 udomiteljskih obitelji). Ostatak županije - uopće nisu zadovoljni.
Dubrovačko-neretvanska	Nisu zadovoljni (informacija za CZSS Metković i Ploče).
Grad Zagreb	Nezadovoljni i vrlo nezadovoljni.
Istarska	Prevladava nezadovoljstvo razvijenošću udomiteljstva.
Karlovačka	Osnovne potrebe županije su zadovoljene. Moglo bi biti bolje. Nisu zadovoljni interesom za udomljavanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi.
Koprivničko-križevačka	Općenito zadovoljni - dovoljno udomitelja za vlastite potrebe. Ima pomaka u kvaliteti i kvantiteti udomljavanja djece.
Krapinsko-zagorska	Djelomično zadovoljni. Velik broj djece smješten je u dječje domove.
Ličko-senjska	Nezadovoljni.
Međimurska	Donekle zadovoljni - ima prostora za unapređenje stanja.
Osječko-baranjska	Nije dovoljno razvijeno - nejednaka razvijenost u pojedinim dijelovima županije. Udomiteljstvo razvijeno, ali su kapaciteti manji od stvarnih potreba. Zadovoljstvo stanjem u Baranji.
Požeško-slavonska	Uopće nisu zadovoljni razvijenošću udomiteljstva za djecu u županiji.
Primorsko-goranska	Udomiteljstvo nije razvijeno na ovome području. Mali broj udomitelja, ali se procjenjuje da je njihova kvaliteta zadovoljavajuća.
Sisačko-moslavačka	Kapaciteti odgovaraju potrebama. Nedostaju udomitelji za djecu s posebnim potrebama.

Županija	Obilježja zadovoljstva
Splitsko-dalmatinska	Nisu zadovoljni. Na tome se području desetljećima nije sustavno radilo.
Šibensko-kninska	Nisu zadovoljni, imaju u pravilu srodničke obitelji.
Varaždinska	Uglavnom zadovoljni. Neravnomjerna razvijenost unutar županije. Nedovoljan broj udomitelja za romsku djecu, s poremećajima u ponašanju, posebnim potrebama.
Virovitičko-podravka	Nezadovoljni stupnjem i kvalitetom razvijenosti. Kvaliteta postojećeg udomiteljstva upitna - varira od obitelji do obitelji.
Vukovarsko-srijemska	Zadovoljni kvalitetom, ali ne i kvantitetom udomiteljskih obitelji za djecu. Potrebno je još raditi na razvoju - dosta praznog prostora.
Zadarska	Nisu zadovoljni, imaju 30 udomitelja, s obzirom na broj potrebne djece trebaju najmanje još 10 udomiteljskih obitelji.
Zagrebačka	Nezadovoljni brojem udomiteljskih obitelji za djecu. Prije 3-4 godine bilo je povoljno razdoblje, sada broj udomitelja opada.

SPECIFIČNOSTI

Županija	Obilježja specifičnosti
Bjelovarsko-bilogorska	Manje sredine, slaba razvijenost, ruralna područja. Udaljenost od institucija koje pomažu djeci. Duga tradicija udomiteljstva. Srodničke obitelji. Niži standard obitelji. Blizina udomiteljske i biološke obitelji.
Brodsko-posavska	Tradicija udomiteljstva duga 40-ak godina (NG). Imaju 15-ak obitelji za specijalizirano udomiteljstvo (NG). Imaju tri obitelji za udomljavanje malih beba (NG).
Dubrovačko-neretvanska	Mali broj djece kojoj treba udomiteljstvo - u slučaju potrebe javljaju se srodničke obitelji - s njima je dobra suradnja. Postoji potreba za specijaliziranim udomiteljstvom - to jest, udomiteljstvom u gradovima, gdje postoji mogućnost obrazovanja djece s posebnim potrebama - sada koriste ZG i ST (SUVAG).

Županija	Obilježja specifičnosti
Grad Zagreb	Ne postoji tradicija udomiteljstva u gradu. Postoji tradicija srodničkog udomiteljstva. Potrebne dvije vrste udomiteljstva - obično i profesionalizirano.
Istarska	Nedostatak tradicije. Uvjerenje da je udomiteljstvo put do posvojenja. Najčešće se radi o srodničkom udomiteljstvu. Postoje udruge udomitelja ("Oaza" i "Nadomak suncu"). Strah od odgovornosti za djecu / turizam donosi manje odgovornosti, a veći profit.
Karlovačka	Postoji tradicija udomljavanja djece s posebnim potrebama. Starije udomiteljske obitelji. U novije vrijeme javljaju se i mlade zainteresirane obitelji. Nezaposlenost stanovništva velika. Dosta ruralnih krajeva s jedne strane, s druge strane blizina Zagreba. Razvijeno specijalizirano udomiteljstvo (Karlovac).
Koprivničko-križevačka	Manje sredine, slaba razvijenost, ruralna područja. Udaljenost od institucija koje pomažu djeci. Duga tradicija udomiteljstva. Srodničke obitelji. Niži standard obitelji. Blizina udomiteljske i biološke obitelji.
Krapinsko-zagorska	Tradicija udomiteljstva postoji u dijelovima županije (Veliko Trgovišće). Opada broj udomitelja. Uglavnom srodničko udomiteljstvo (Zlatac Bistrica). Nema županijskoga tima. Udomitelji raštrkani, prepušteni sami sebi u rješavanju problema. Mala mjesta, loša prometna povezanost. Zatvorena sredina, obitelji.
Ličko-senjska	Mali broj udomitelja - uglavnom srodnici. Dobri stambeni uvjeti stanovništva. Nezainteresiranost za udomiteljstvo. Nema ustanova za smještaj djece - važnost obitelji.
Međimurska	Velik broj djece iz romskih obitelji (koje su brojne). Specijalizirano udomiteljstvo.
Osječko-baranjska	Tradicija (posebice u području Đakovštine). Ruralno područje. Loša socijalna slika, nezaposlenost. Velika potreba za udomljavanjem djece. Niska stručna sprema i visoka životna dob udomitelja. Udomitelji žele "zdravu djecu u dobi od 1 do 7 godina". Udomitelji ne žele prihvaćati romsku djecu.
Požeško-slavonska	Mali broj udomiteljskih obitelji, nisu educirani. Nedovoljna informiranost i nezainteresiranost stanovništva za udomiteljstvo.

Županija	Obilježja specifičnosti
Požeško-slavonska	Mali broj udomiteljskih obitelji, nisu educirani. Nedovoljna informiranost i nezainteresiranost stanovništva za udomiteljstvo.
Primorsko-goranska	Nema tradicije udomiteljstva. Preteže srodničko udomiteljstvo. Opća motivacija udomitelja - želja za posvojenjem djeteta. Nema udomiteljskih obitelji za djecu s posebnim potrebama. Urbana područja - interes za turizam. Puno starog stanovništva - veći interes za udomljavanje starih. Socijalna vijeća pojedinih gradova nemaju jednak interes za razvoj udomiteljstva.
Sisačko-moslavačka	Područje od posebne državne skrbi. Udomiteljske obitelji uglavnom na selu. Nedostaju udomiteljske obitelji u gradu. Puno je doseljenika iz Bosne - oni ne udovoljavaju propisanim uvjetima iz Pravilnika.
Splitsko-dalmatinska	Neinformiranost stanovništva, čak i obrazovani dio, kao i odgovorni na razini županije, (recimo župan), ne znaju ništa o udomiteljstvu. Razvijeno samo srodničko udomiteljstvo. Mali broj djece koja trebaju smještaj (djeca ostaju u srodničkim obiteljima). Razvoj turizma smanjio je broj udomitelja (primjerice Brač).
Šibensko-kninska	Mali broj djece koja trebaju skrb izvan vlastite obitelji. Koriste resurse drugih područja.
Varaždinska	Tradicija udomiteljstva djece sa smetnjama na području Varaždina. Premalo novih, zainteresiranih udomitelja. Velik broj udomitelja - visoka starosna dob. Nema mogućnosti za krizni smještaj - "prolaznih" obitelji.
Virovitičko-podravka	Tradicija udomiteljstva postoji. Mali broj kvalitetnih udomitelja. Nema slobodnih kapaciteta. Nema tima za udomiteljstvo - stručnjaci to rade uza sav drugi posao. Udomiteljstvo je izvor prihoda.
Vukovarsko-srijemska	Nema zainteresiranih udomitelja za dojenčad i djecu s posebnim potrebama. Nema dovoljno udomiteljskih obitelji. Velika nezaposlenost u županiji. Nema velike tradicije - prevladava srodničko udomiteljstvo.
Zadarska	Uglavnom razvijeno srodničko udomiteljstvo. Mali resursi za razvoj nesrodničkog udomiteljstva.
Zagrebačka	Veći broj udomiteljskih obitelji u seoskoj sredini i loša prometna povezanost. Specifične prednosti - generacijsko bavljenje udomiteljstvom. Međusobna povezanost udomitelja. Postoji pozitivna slika udomljavanja djece. Zadovoljavaju potrebe drugih područja.

PREDNOSTI

Županija	Prednosti
Bjelovarsko-bilogorska	Tradicija, seoska domaćinstva. Neformalna potpora - povezanost udomitelja - razmjenjuju iskustva. Velika, poljoprivredna domaćinstva, tradicija udomljavanja.
Brodsko-posavska	Dovoljno udomiteljskih obitelji - dovoljna zainteresiranost novih obitelji. Brzo i kvalitetno udomljavanje i odabir udomiteljskih obitelji prema specifičnostima korisnika.
Dubrovačko-neretvanska	Proveli edukaciju udomitelja na nov način - došlo do novih udomljavanja, ali samo u seoskim područjima - u Zagori.
Grad Zagreb	Dostupnost zdravstvenih, rehabilitacijskih, odgojnih i obrazovnih ustanova, sadržaja za djecu. Specijalizirano udomiteljstvo. Obrazovano i zaposleno stanovništvo.
Istarska	Budući udomitelji bit će intrinzično motivirani. Srodničko udomiteljstvo - dijete ostaje u obitelji. Nesrodničke udomiteljske obitelji nisu autohtone iz toga područja. Materijalni potencijali stanovništva, uključujući stambeni prostor. Mogućnost razvoja profesionalnog udomiteljstva - postoje udruge udomitelja kao preduvjet.
Karlovačka	Postoji određena razina svijesti o važnosti udomiteljstva. Postoji tim u CZSS-u Karlovac čije se djelovanje već osjeti. Srodničko udomiteljstvo. Prednosti Karlovca - infrastruktura, dobra prometna povezanost.
Koprivničko-križevačka	Tradicija, relativno dobra razvijenost i prihvaćenost ovog oblika skrbi u odnosu na druge sredine. Od 3 CZSS-a u županiji, 2 imaju timove za udomiteljstvo. Postoje udruge udomitelja. Dobra suradnja između CZSS-a, udruga i doma za djecu, lokalne zajednice.
Krapinsko-zagorska	Srodničko udomiteljstvo. Poboljšana obrazovna struktura stanovništva. Mogućnost ostanka i rada - života u mjestu stanovanja. Mala sredina - poznanstvo udomitelja ima važnu funkciju u promicanju udomiteljstva.
Ličko-senjska	Ostajanje izdvojene djece u poznatom okružju - srodničkim obiteljima. Puno obitelji s dobrim stambenim uvjetima.
Međimurska	Sve veći broj romskih obitelji javljaju se kao potencijalni udomitelji. Socijalizacija i integracija romske djece.
Osječko-baranjska	Započet postupak formiranja baze podataka. Otvorenost područja za razvoj udomiteljstva. Tradicija udomiteljstva. Tradicionalne sredine - važne su moralne vrijednosti - nema doticaja sa žarištima delinkvencije, ovisnosti i sl.

Županija	Prednosti
Požeško-slavonska	Razvijena zdravstvena skrb za djecu. Razvijen sustav obrazovanja. Najniža stopa kriminaliteta i ovisnosti u RH. Požega - Grad prijatelj djece (Pakrac u postupku dobivanja statusa).
Primorsko-goranska	Neinformiranost - nema opterećenja javnosti negativnom percepcijom udomiteljstva. Novi udomitelji će biti informirani, educirani i imati adekvatnu potporu. Novi udomitelji neće biti motivirani financijskim razlozima. Velik broj institucija koje mogu dati potporu udomiteljima i djeci. Dobro obrazovanje, stambeni uvjeti stanovništva. Klimatski uvjeti pogodni za liječenje djece.
Sisačko-moslavačka	Život u normalnijim uvjetima, osposobljavanje za svakodnevni život; blizina biološke obitelji važna zbog kontakata.
Splitsko-dalmatinska	Najbolje što je napravljeno osnivanje je udruge udomitelja (Lanterna). Počelo povezivanje Udruge sa stručnjacima (CZSS-om). To je svojevrsna promocija udomiteljstva. Nova organizacija službe potpore u CZSS-u.
Šibensko-kninska	Nisu naveli prednosti.
Varaždinska	Nove udomitelje bit će moguće bolje educirati i dobiti na kvaliteti udomiteljstva. Mijenjaju se stavovi građana o udomiteljstvu, ljudi znaju više o tome problemu, kretanja u pozitivnome smjeru. Udruga udomitelja je vrlo aktivna - prisutna na više područja. Kvaliteta udomiteljstva u posljednjih nekoliko godina raste. Stariji, dugogodišnji udomitelji, uglavnom su educirani - to omogućava dobru suradnju s CZSS-om.
Virovitičko-podravka	Senzibiliziranost i upućenost zajednice - mali grad - sve informacije brzo kolaju. Grad Virovitica ima "udomitelja godine". Dugogodišnji udomitelji s dobrim iskustvom.
Vukovarsko-srijemska	Nema uvriježenih stavova o udomiteljstvu - mogu lakše proći nove ideje. Bolja potpora djeci/udomiteljima u malim sredinama. Uključivanje stručnjaka raznih profesija u rad s udomiteljima. Formiran tim za udomiteljstvo pri CZSS-u Vinkovci. Kvalitetan rad timova za udomiteljstvo.
Zadarska	Ne znaju što bi im bila prednost.
Zagrebačka	Generacijsko bavljenje - tradicija. Dobro organizirana udruga - sve bolja organizacija - udomitelji se brinu za kvalitetu udomiteljstva. Prednosti odrastanja djece izvan grada - stjecanje radnih navika, realniji stav prema životu. Velik broj sad osnaženih i educiranih udomitelja djece.

POTEŠKOĆE

Županija	Poteškoće
Bjelovarsko-bilogorska	Niski obrazovni status stanovništva, nezaposlenost, nedostatak informacija o udomiteljstvu. Teža dostupnost institucija, nemogućnost korištenja usluga, izvanškolskih aktivnosti. Srodničke obitelji ne uzimaju drugu djecu i odustaju od udomiteljstva nakon prestanka smještaja. Ne povećava se broj udomitelja.
Brodsko-posavska	Mali broj stručnjaka koji mogu pratiti povećan interes za udomiteljstvo te kvalitetnom potporom pratiti korisnike i udomitelje.
Dubrovačko-neretvanska	Nezainteresiranost stanovništva za udomiteljstvo - ne znaju što je udomiteljstvo. Male potrebe. "Udomiteljstvom se služimo kad nas nevolja natjera".
Grad Zagreb	Stambena skućenost veća nego na selu. Zaposlenost stanovništva - potencijalnih udomitelja. Stil života u kojem nema mjesta motivaciji za udomljavanje djece (osim SUVAG-a).
Istarska	Nezainteresiranost stanovništva / javnosti. Nedovoljna kadrovska ekipiranost CZSS-a za djelovanje na terenu. Parovi radije biraju posvojenje djeteta. Udruge udomitelja stvaraju male dječje domove. Za stručnjake je udomiteljstvo još uvijek sporedna tema.
Karlovačka	Tradicija je istovremeno i poteškoća jer tradicionalno udomiteljstvo treba podići kvalitetu. Mali broj novih nesrodničkih obitelji.
Koprivničko-križevačka	Predrasude i nedovoljna motiviranost za udomljavanje djece romske populacije i djece s posebnim potrebama. Nedovoljan rad s biološkim obiteljima. Razlozi zbog kojih se ljudi odlučuju na bavljenje udomiteljstvom. Podrška udomiteljima samo vezana uz probleme, hitne slučajeve. Centraliziran sustav socijalne skrbi.
Krapinsko-zagorska	Ne postoji tradicija na cijelom području. Predrasude stanovništva. Niži standard od prosjeka Hrvatske. Ne postoji udruga udomitelja.
Ličko-senjska	Nedostaje tim za udomiteljstvo u CZSS-u. Velika fluktuacija stručnjaka. Premali broj udruga na području podrške uopće. Otežan postupak posvojenja jer djeca ostaju u srodničkim obiteljima.
Međimurska	Nedovoljna obrazovanost romskih obitelji za status udomitelja. Asimilacija djece.

Županija	Poteškoće
Osječko-baranjska	Neumreženost razvoja na razini županije. Nedostaju timovi za udomiteljstvo - CZSS-i nemaju iste uvjete. Nema dovoljno udomitelja za specifične skupine djece. Nezainteresiranost gradskih obitelji za udomiteljstvo. Neobrazovane, ruralne obitelji nisu prikladne za zahtjevne adolescente. Starija životna dob udomitelja - nemogućnost praćenja novih odgojnih standarda.
Požeško-slavonska	Područje od posebne državne skrbi (veći dio županije). Problem nerazvijenosti velikog dijela županije - gospodarstvo, visoka stopa nezaposlenosti, siromaštvo.
Primorsko-goranska	Nedostatak tradicije - nema senzibiliteta - koncept udomiteljstva je javnosti nejasan. Slaba zainteresiranost - udomiteljstvo nije atraktivno. Ima puno zainteresiranih obitelji za posvojenje (a nema djece za posvojenje). Na području županije postoje 3 dječja doma i stručnjaci zainteresirani za takvu vrstu smještaja.
Sisačko-moslavačka	Slaba prometna povezanost, nedostupni sadržaji za djecu (sportski, kulturni pa i obrazovni).
Splitsko-dalmatinska	Nedostatak stručne pomoći udomiteljima. Strah udomitelja od kontakta s biološkim obiteljima.
Šibensko-kninska	Nezainteresiranost za udomiteljstvo.
Varaždinska	Smještaj djece s posebnim potrebama - nedostaje udomitelja. Nedostatak tima koji bi se bavio promicanjem udomiteljstva. Nedostatak sadržaja za djecu. Obitelji koje udomljuju srednjoškolce imaju više problema.
Virovitičko-podravka	Raskorak u načinu rada CZSS-a i funkcioniranja udomiteljskih obitelji - obitelji teže usvajaju novo, podižu kvalitetu. Dugogodišnji udomitelji s iskustvom, ali bez edukacije. Pronalazak novih udomiteljskih obitelji.
Vukovarsko-srijemska	U malim sredinama u kojima se svi poznaju kontakti s biološkim roditeljima su još teži (udomitelji se "boje"). Borba s predrasudama vezanima za djecu s posebnim potrebama. Velika nezaposlenost. Nedostatak interesa za udomiteljstvo starije djece, djece s posebnim potrebama. Potreba za romskim udomiteljskim obiteljima. Nedovoljan broj udomitelja općenito.
Zadarska	O udomiteljstvu se ne govori, ne promiče ga se, nepoznato je zato što prevladavaju srodničke obitelji.
Zagrebačka	U seoskim sredinama. Dislociranost - veća materijalna potraživanja udomitelja. Srodničke obitelji ne žele surađivati. Udomitelji postavljaju niže zahtjeve djeci. Nedovoljna materijalna potpora udomitelja. Nedovoljan broj stručnih djelatnika za rad s udomiteljima.

PRIJEDLOZI

Županija	Prijedlozi
Bjelovarsko-bilogorska	Formiranje grupa potpore udomiteljima i stalna supervizija. Više timova za udomiteljstvo, više edukacija. Izrada individualnih planova (timski). Pripremanje djece za odlazak iz smještaja (pravodobno i planski). Promocija udomiteljstva na lokalnoj razini. Reguliranje uvjeta za poludnevno udomiteljstvo (posebni uvjeti °određeni pravilnikom). Povezivanje udomitelja kroz aktivnosti CZSS-ova. Rad s biološkim obiteljima.
Brodsko-posavska	Hitna edukacija potencijalnih udomiteljskih obitelji za djecu s poremećajima u ponašanju. Redovita edukacija i supervizija stručnjaka i udomitelja. Bolja informiranost ostalih službi (npr. zdravstvo i školstvo) o ulogama i zadaćama udomitelja. Rasteretiti stručne djelatnike u timovima za udomiteljstvo od drugih poslova.
Dubrovačko-neretvanska	Senzibilizirati javnost za pitanja udomiteljstva. Pojasniti zakon i sebi (stručnjacima) i javnosti. Imati spremne udomiteljske obitelji za prihvata djece u hitnim slučajevima.
Grad Zagreb	Potreban je pozitivan društveni stav - politička volja da se usmjeri razvoj urbanog udomiteljstva. Potrebna dopuna zakona - unijeti mogućnost hitnog smještaja, profesionalizacije, osnivanja agencije. Vikend-udomiteljstvo. Mobilne službe potpore. Kontinuirana (sveobuhvatna) podrška, edukacija i praćenje. Umrežavanje (državne ustanove, civilno društvo, stručnjaci). Supervizija stručnjaka i udomitelja. Kontinuirana javna kampanja (senzibilizacija).
Istarska	Dobra promidžba (senzibilizacija javnosti kroz promidžbu na više razina - od UNICEF-a do lokalne razine; mediji, koordinirana promidžba - svih županija; stručnjaka i udomitelja). Formirati tim za udomiteljstvo u svim županijama (da se omogući razvoj). Informiranje, edukacija, podrška udomitelja. Povećati prava udomitelja (materijalna, usluge...).
Karlovačka	Stalno raditi na afirmaciji i motivaciji za udomiteljstvo (promidžbi vrijednosti udomiteljstva). Povećati materijalne naknade za udomitelje. Potaknuti osnivanje udruga udomitelja. Osigurati sredstva i više timova - stručnih djelatnika za rad na tome području. Prevenција izdvajanja djece kroz rad s biološkim roditeljima.

Županija	Prijedlozi
Koprivničko-križevačka	Formiranje timova u svim centrima - posebno za djecu, posebno za odrasle. Stvaranje šire lepeze oblika skrbi za djecu (specijalizirano udomiteljstvo), sustavan rad s biološkim obiteljima. Kontinuirana promocija udomiteljstva na razini županije. Kontinuirana edukacija stručnjaka i udomitelja na razini županije. Supervizija - stručnjaka i udomitelja. Stambene zajednice za djecu iz udomiteljskih obitelji. Profesionalizacija udomiteljstva - za mlađe udomitelje. Kontinuiran sustavni rad s biološkim obiteljima. Stvaranje šire lepeze usluga za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi.
Krapinsko-zagorska	Povećati materijalnu naknadu udomiteljima. Formiranje timova za udomiteljstvo u svim CZSS-ovima. Edukacija udomitelja i stručnih radnika. Promocija udomiteljstva - senzibilizacija zajednice - edukacija mladih članova obitelji koji su ostali bez radnih mjesta (tekstilna i obućarska industrija) - predstavljanje udomiteljske obitelji i sl. Suradnja svih tijela - povezivanje s institucijama za djecu.
Ličko-senjska	Bolja promidžba udomiteljstva. Veće materijalne naknade udomiteljima. Veći broj specijaliziranih stručnih djelatnika.
Međimurska	Osnivanje grupa potpore udomljene djece (prema dobnim skupinama). Izdavanje specijaliziranoga lista (razmjena iskustva, ujednačavanje kvalitete, podrška). Kontinuirana edukacija stručnjaka koji rade u timovima. Kontinuirana edukacija udomitelja. Dnevno udomiteljstvo. Osnaživanje romskih obitelji koje su zainteresirane i u kojima postoje minimalni uvjeti za udomiteljstvo. Mogućnosti obiteljskih centara za djelovanje u romskim naseljima. Sagledati mogućnost financiranja takvih projekata od Vijeća Europe i Vijeća za nacionalne manjine.
Osječko-baranjska	Medijska promocija - češća istupanja na tu temu. Formiranje županijskoga tima - omogućiti, njegovati razmjenu iskustva na razini županije. Profesionalizacija udomiteljstva - rješavanje problema udomljavanja djece s posebnim potrebama. Povećati stručne kapacitete - zapošljavanje stručnih djelatnika. Razvrstavanje udomiteljskih obitelji sukladno vrstama udomiteljstva. Decentralizacija sredstava jer bi se stručnjaci na lokalnoj razini lakše dogovorili o zadovoljenju potreba istim sredstvima. Bolje povezati ovlaštene zdravstvene, socijalne, obrazovne institucije. Povezati udomitelje na području županije - bolja potpora.

Županija	Prijedlozi
Požeško-slavonska	Osnivanje i edukacija županijskih timova radi edukacije i informiranja stanovništva. Objavljivanje tiskanog materijala, brošura, oglašavanje u lokalnim listovima.
Primorsko-goranska	Uključivanje lokalnih snaga u senzibiliziranje javnosti (političara i javnih osoba). Udomitelji bi trebali postati stranka u postupku (umješač) na sudu. Izmjena Zakona o socijalnoj skrbi. Informiranje lokalnih institucija o pravima udomitelja (Zavod za mirovinsko osiguranje, liječnici). Razraditi strategiju za povećanje broja zadovoljnih udomitelja (medijska kampanja na lokalnoj razini). Bolja kadrovska ekipiranost CZSS-a - stručni tim za udomiteljstvo u CZSS-u bez obzira na aktualni broj udomitelja (neće se razviti samo od sebe - netko ga mora razvijati). Iskoristiti potencijale Obiteljskih centara za pomoć i potporu udomiteljima. Mijenjati politiku CZSS-a - djeca u udomiteljske obitelji, a ne u dom. Uvesti superviziju za udomitelje.
Sisačko-moslavačka	Poticati veću povezanost udomiteljskih obitelji s dječjim domom. Smještaj djece iz doma u udomiteljsku obitelj (vikendi, blagdani u udomiteljskim obiteljima). Poludnevni smještaj u domu za djecu koja su u dislociranim obiteljima - tu bi mogli pisati zadaću. Specijalizirano udomiteljstvo. Osposobljavanje bioloških obitelji za povratak djeteta.
Splitsko-dalmatinska	Omogućiti prenošenje pozitivnih iskustava udomitelja. Redovito pratiti kvalitetu udomljavanja djece. Raditi na uklanjanju straha od udomiteljstva kod ljudi ("što i kako će oni to"). Radionice za potencijalne i postojeće udomitelje. Radionice za pripremu djece za izlazak iz dječjeg doma. Radionice za biološke roditelje kad je potrebno izdvajanje.
Šibensko-kninska	Ustrajati u promociji i raditi s udomiteljima.
Varaždinska	Zapošljavanje tima za udomiteljstvo. Stalna medijska promocija. Kontinuirana edukacija - podrška, supervizija udomiteljima. Pojačati suradnju s dječjim domovima radi smještaja djece u udomiteljske obitelji. Nužno je da stručnjaci koji poznaju dijete stalno prate njegov razvoj i pomažu udomiteljima. Udomitelji za romsku populaciju - planirati konkretne akcije u tom pogledu u romskome naselju. Osmisliti rad s biološkim roditeljima. Udomitelji za hitne smještaje. Kontakti djece i bioloških roditelja. Standardizirati proceduru odlučivanja o smještaju i postupke tijekom smještaja. Povećanje naknade za udomitelje te bolji status udomitelja. Animirati udomitelje da se međusobno više druže i razmjenjuju iskustva.

Županija	Prijedlozi
Virovitičko-podravska	Periodična promocija putem javnih medija (lokalni listovi i drugi mediji). Osnažiti tim u CZSS-u. Klizno radno vrijeme u CZSS-u - rad poslijepodne kako bi se olakšao kontakt s udomiteljima i veća mobilnost djelatnika. Kontinuirana edukacija stručnjaka te obvezni radni sastanci timova (uz organizaciju MZSS-a RH). Kontinuiran stručni rad s udomiteljima. Jedanput na godinu evaluacija svih stručnih radnika centra prema vlastitim, dogovorenim kriterijima. Primijeniti pozitivna iskustva supervizije udomitelja na cijelu županiju.
Vukovarsko-srijemska	Senzibiliziranje javnosti i veća prisutnost u lokalnim medijima. Edukacija stručnih djelatnika CZSS-a i samih udomitelja. Timovi za udomiteljstvo u svim centrima za socijalnu skrb. Podrška udomiteljima - grupna i individualna. Supervizija za stručne djelatnike CZSS-a i za udomitelje. Izbjegavati česte promjene stručnih radnika koji rade na udomiteljstvu. Definiranje selekcijskoga postupka za nove udomitelje.
Zadarska	Ustrajati u promociji i raditi s udomiteljima. U zaleđu Zadra od 2001. raste broj nesrodničkog udomiteljstva - Benkovac je dobar potencijal za razvoj udomiteljstva. Kroz duži period bit će potrebno pojašnjavati što je udomiteljstvo i koja je razlika od posvojenja.
Zagrebačka	Daljnje formiranje timova za udomiteljstvo i educiranje stručnih djelatnika. Dostupnost tima 24 sata. Poboljšati uvjete rada timova - službeno vozilo za svaki tim, manja opterećenost, bolja suradnja s djetetovim CZSS-om. Potpora udomiteljima - supervizija, poticati da se međusobno druže. Plaćati "hladni pogon - udomiteljima koji su prazni" dok se čeka odluka suda.

5.

Usklađenost analize stanja
i prijedloga smjernica

Analiza stanja udomiteljstva djece utemeljena na podacima kao podlogu za analizu stanja koristila se rezultatima znanstveno-istraživačkih projekata, postojećim statističkim pokazateljima i relevantnim dokumentima. Temeljem tih izvora analiza je obuhvatila obilježja djece i njihova života prije i tijekom udomljavanja, socijalno-demografska obilježja i iskustva udomitelja te obilježja udomiteljstva i profesionalnoga konteksta u kojem se zbiva.

Analiza stanja udomiteljstva djece iz perspektive stručnjaka načinjena je temeljem podataka prikupljenih na četiri stručna skupa održana u organizaciji UNICEF-ova Ureda za Hrvatsku, uključila je procjenu zadovoljstva stručnjaka stanjem udomiteljstva u vlastitoj županiji te procjenu specifičnosti županije pod vidom potencijalnih prednosti i poteškoća za razvoj udomiteljstva.

Iz navedenog je vidljivo da su analize počivale na različitim izvorima i sukladno tomu rezultirale opisom različitih aspekata stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj. Time je postignuto da analiza stanja udomiteljstva dobije znanstveno i stručno-relevantnu procjenu, kvantitativnu i kvalitativnu razinu te globalno hrvatsku i županijsko-lokalnu razinu. Na taj način dobivena je cjelovitija slika stanja udomiteljstva djece u Hrvatskoj i izbjegnuto je nepotrebno dupliranje podataka. Kao što je prije već isticano, za još potpuniju sliku stanja udomiteljstva djece u Republici Hrvatskoj nedostaju podaci iz još nekih izvora, kao što su primjerice udomljena djeca i biološki roditelji. Sukladno svemu navedenom važno je da višestruke perspektive postanu i ostanu standard u snimanju stanja složenih i osjetljivih društvenih fenomena kakav je udomiteljstvo djece.

Slične konstatacije moguće je izreći i za dvije kategorije prijedloga za unapređenje udomiteljstva djece u Hrvatskoj koje se susreću u ovome materijalu. U završnim raspravama stručnih skupova stručnjaci su u pravilu u potpunosti podržavali prijedlog smjernica za daljnji razvoj udomiteljstva djece prezentiran u okviru UNICEF-ova radnog materijala "Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj". Kako i koliko je ta deklarativna podrška smjernicama usklađena s prijedlozima koje su davali sami stručnjaci na tim istim skupovima, pokušalo se predstaviti u tablici 13.

Tablica 13: Usklađenost prijedloga

Prijedlog smjernica za razvoj udomiteljstva utemeljenih na podacima	Prijedlozi stručnjaka za unapređenje udomiteljstva djece
Bolje integrirati sve sustave koji rade na javnim politikama.	Konceptualne promjene. Umrežavanje službi. Promjene u organizaciji rada stručnjaka.
Definirati svrhu i ciljeve udomiteljstva djece u Hrvatskoj.	Konceptualne promjene.
Planski, intenzivno raditi na daljnjoj promociji.	Specifičnija i snažnija promocija udomiteljstva.
Razviti načine informiranja, pripremanja i uključivanja djece u proces odlučivanja.	Rad s udomljenom djecom.
Razviti načine pripremanja i uključivanja bioloških roditelja u proces odlučivanja.	Rad s biološkim obiteljima.
Razviti model stalno dostupne i obvezne edukacije i supervizije stručnjaka.	Edukacija i podrška stručnjaka. Promjene u organizaciji rada stručnjaka.
Razvijati fleksibilni sustav profesionalizacije udomiteljstva.	Konceptualne promjene. Specifičnija i snažnija promocija udomiteljstva.
Razviti model edukacije i kontinuirane podrške udomiteljima.	Edukacija i podrška udomitelja. Promjene u organizaciji rada stručnjaka. Povezivanje udomitelja.
Razviti standarde kvalitete i propisati specifične načine njihova praćenja.	Konceptualne promjene.

Iako je u oba slučaja predlaganja načina za unapređenje stanja udomiteljstva djece generirano po devet (skupina/kategorija) prijedloga, treba reći da ti prijedlozi nisu istovjetni. Ključna razlika među tim dvama skupinama prijedloga je u razini generalizacije. Dok je prijedlog smjernica utemeljen na rezultatima istraživanja općenit, a pojedine smjernice formulirane kao logičan razvojni nastavak prikazanih rezultata, dotle su prijedlozi stručnjaka konkretniji jer su i na sadržajnoj i na metodičkoj razini produkt njihova konkretnog iskustva i profesionalnog stava. Na taj način konkretni prijedlozi stručnjaka mogu poslužiti kao svojevrsna operacionalizacija za jednu ili nekoliko općih smjernica.

Dakle, iako prijedlozi nisu istorazinski i identični, oni su istosmjerni i dopunjujući. Primjerice, opću smjernicu o daljnjem planskom i intenzivnom radu na promociji pozitivne slike udomiteljstva za djecu stručnjaci su, kroz svoje brojne prijedloge, operacionalizirali sukladno potrebama lokalne razine (tablica 12, str. 61).

Činjenica da su u Varaždinu i Virovitici već birali udomitelja godine pokazuje da ti specifični lokalno obojeni smjerovi promocije udomiteljstva na lokalnoj razini već djelomično žive i djeluju. Stoga se može reći da je kroz održavanje stručnih skupova ostvaren dobitak u smislu generiranja lokalno specifičnih, stručno promišljenih i poželjnih rješenja za ostvarenje ranije formuliranih općih smjernica razvoja udomiteljstva za djecu u Hrvatskoj.